

ORDETS MAKT ÖVER BILDEN
SÅ BLIR VÄRLDEN VIRTUELL

**PETERSSON ELLAFI
SKILDRAR UNGA**

Fotografisk Tidskrift #2/2024

SJÄLVPORTRÄTT

NAMN Meli Petersson Ellafi.
BOR Stockholm.
AKTUELL Årets fotograf 2024.

MEHDI ELLAFI har arbetat på en fritidsgård i Hässelby sedan 80-talet. När hans dotter Meli kom dit för att göra reportage var det »Ellafis dotter« som kom. Stockholmsförorten är liten och alla känner alla. På gott och ont.

I projektet »Saga och Denise« har Meli Petersson Ellafi följt några tonårstjejer och människorna runt omkring dem. Sagas mamma Kattis till exempel, som också haft Mehdi Ellafi som fritidsledare.

Det är en berättelse om ungdomar som växer upp tillsammans med gängen och som balanserar mellan vad som är rätt och vad som är fel val i livet. Deras liv – precis som alla andras – handlar om att söka sin identitet och hitta en väg framåt i ton-

årskaos. Men deras väg kantas även av våld och död.

– Min styrka som fotograf tror jag handlar om att jag är bra på att få folks förtroende. Och så vill jag berätta om andra utan att ha förutfattade meningar om hur saker och ting är, säger Meli Peterson Ellafi.

I våras korades hon till Årets fotograf och bilderna vi visar här har setts bland annat i tidningen Vi där journalisten Emil Arvidson skrev texten. Men Meli är absolut inte klar med berättelsen.

– Jag vill utöka det med fler personer. Jag vill också att det ska bli en bok där det visuella verkligen får ta plats och har även planer på att filma mer, säger hon.

Hennes journalistiska metod går ut på att komma nära.

– Jag jobbar oftast med en tyst, spegellös Sony med ett vidvinkelobjektiv, närheten är viktig och rummen kräver det. När jag gick på

Nordens lärde Pieter ten Hoopen mig att man kan imma linsen, så jag brukar andas ut på den precis innan jag knäpper bilden. Jag vill alltid ha ett mjukt ljus, drar alltid ned kontraster. Det är så jag vill att bilderna ska se ut. Dessutom vill jag göra allt i kameran, att sitta länge och pilla i Photoshop är inte min grej, jag vill ut, säger hon.

Efter att hon gick ut Nordens fotoskola 2015 har hon frilansat för Expressen och arbetat på Göteborgs-Posten. Men nu är hon tillbaka i Stockholm som frilans, framför allt med uppdrag för större magasin som betalar bra och har långa pressläggningstider. Hon är på väg till Ukraina för att göra ett jobb i juni. Och vad skulle hon göra om hon inte var fotograf?

– Ja, jag vet att jag måste arbeta med människor. Kanske lärare, fritidsledare eller bartender, det jobbade jag som förut, säger hon.

/ JENNY MORELLI

hej

JENNY MORELLI
CHEFREDAKTÖR

medverkar

Sopa inte undan, forska i stället!

HAN VAR MIG INTE LIKA KÄR som Astrid Lindgren men Lennart Nilssons bildvärld, precis som Lindgrens berättelser, formade min förståelse av världen då jag växte upp. Om Lindgren stod för myter och magi stod Nilsson för vetenskap, upplysning och framsteg. Kanske var det i skolbänken jag för första gången såg *Ett barn blir till* och fascinerades av det lilla fostret som svävade i rymden med tummen i munnen, sakralt ljussatt bakifrån. I tomma rymden svävande små ofödda: det var vi. Stjärnstoft. Alls ej inneslutna av moderliga kroppar. Alls icke kött och blod.

Men den verkliga historien bakom fotografierna var en annan. Det fanns ingen rymd där de uppstod. I stället fanns en upplyst studio, en skicklig fotograf och mänsklig vävnad i form av embryon. När idéhistorikern Solveig Jülich (som jag känner) för många år sedan berättade för mig om sin forskning ville jag inte riktigt ta in kunskapen om hur Lennart Nilsson hade tagit de här bilderna. Jag kände mig snuvad på min bamatro. Lennart Nilsson hade plötsligt mer gemensamt med den gränslösa fotografen Joel-Peter Witkin än med Astrid Lindgren.

I ett reportage jag skrev om det problematiska med att ta bilder av döda berättade Jeffrey Silverthorne hur han på 1970-talet knackade på hos det lokala bårhuset. En vänlig chef visade honom in och så satte den unge fotografen i gång att ta bilder av de döda som låg där. Det blev det otroligt uppmärksammade projektet *Morgue* som var startskottet för Silverthornes karriär. Döden som det »sista tabu« efter den sexuella revolutionen och så vidare.

Ja, fotografer är i allmänhet bra på att ta sig in dit allmänheten inte får komma. Men framför allt: det var andra tider. Bårhuschefen

LENNART NILSSON

Lennart Nilsson stod för vetenskap och upplysning..

hälsade välkommen in. Men så vrids tiden om. Och kanske blir det okontroversiella i dag kontroversiellt i morgon. Det är ALLTID andra tider.

Men det finns ingen anledning att förminska Lennart Nilssons fotografiska gärning och jag beundrar honom fortfarande för hans mångsidiga kompetens. Och som nämns i artikeln i SvD (12 maj 2024) var Lennart Nilsson en del av ett sammanhang och han gjorde det fotografer gör: han tog bilder.

En rörande vändning i texten är när Lennart Nilssons styvdotter Anne Fjellström säger att han kanske är skyldig att vara vetenskaplig gentemot forskarvärlden som han ägnade sitt liv åt. Anne Fjellström ska ha all heder av att inte »hålla på« berättelsen i ett arkiv utan välkomna in, det är ingen enkel gest.

Lennart Nilsson var en sjuhendes bra fotograf. Och det som är kontroversiellt ska inte sopas undan, utan talas om och studeras. Om nu fokus flyttas från ett manligt ensamt geni till det kulturella och historiska sammanhang han befann sig i, så desto roligare. Det är inget vi ska gömma undan. 📷

Den här texten är en förkortad version av en replik i SvD 15 maj 2024.

CHRISTIAN DAUN

MADNUS LIAM MARLSSON

Journalist och författare, som ofta tittar på Sune Jons-

sons bilder för att stegra skrivlusten, särskilt de i hans svartvita pärla »Byn med det blå huset«. I det här numret skriver jag om den sällsamma längtan som en viss Jonssonbild väcker i mig.

JONNA DAGLIDEN HUNT

CHRISTOPHER HUNT

Jag är journalist och redaktör baserad i Stockholm.

I det här numret intervjuar jag den brittiska fotografen Martin Parr som både hyllats och kritiserats för sina ikoniska strandbilder.

SMILLA FRYKHOLM

ALEX FRIBERG

Mötena mellan människor är bland det bästa jag vet. De får jag

ta del av som student på Nordens fotoskola där ingen dag är den andra lik. Jag har bland annat fått träffa en krokälskande fakir! I det här numret fick jag ta en bild på SFF:s fantastiska bransch-dagar.

CASPER HEDBERG

ERIK WETTERSÖG

Jag försöker jobba med allt jag tycker är roligt.

Att fotografera har jag gjort i snart 20 år. Hästar har jag också gillat länge och på senare tid har jag börjat jobba som redaktör på för trav-TV. I det här numret har jag fotat till reportaget om fotogrammetri. Också det väldigt roligt.

Om nu fokus flyttas från ett manligt ensamt geni till det kulturella och historiska sammanhang han befann sig i, så desto roligare.

SIÂN DAVEY

» Jag öppnade dörren på passagerarsidan för att kunna hoppa ur bilen i värsta fall.« 34

LISA HALLGREN

36

CRISTINA DE MIDDEL

8

JOHAN WILLNER / PEO OLSSON

42

- Portfolio** / Meli Petersson Ellafi / 1
- Hej** / Okomplicerat i dag, kontroversiellt i morgon / 6
- Aktuellt** / JR intar Stockholm / 8
- Gästkrönikan** / Ewa Stackelberg / 9
- Aktuellt** / Han vinner Lars Tunbjörk-priset / 10
- 5 frågor** / Karolina Hultman Wessman / 11
- Aktuellt** / Tekniken och framtiden / 12
- På Jobbet** / Om fotogrammetri / 14
- Tankar om en bild** / Christian Daun / 20
- Reportage** / Martin Parrs modebilder / 22
- Essä** / Ordet har makten över bilden / 28
- När allt går åt helvete** / Erland Segerstedt / 34
- Intervju** / Hallgren är årets rookie / 36
- Recensioner** / Carrillo, Willner, Olsson med flera / 42
- Teknik** / Tänk på ergonomin / 44
- Inställningar** / med Amanda Nilsson / 45
- Enkäten** / Vad vi lär oss på Youtube / 46
- Stipendiat** / Daniels till Paris / 47
- Fråga juristen** / Drönarfilma, fota bröllop / 47
- Förbundssidor** / Branschdagarna / 48
- Ordförande har ordet** / Viktigt att samtala om det / 49
- Utställningar** / Över hela landet / 50

FOTOSALONG I NORR

I sommar arrangerar Bodens Fotoklubb en jurybedömd fotosalong på temat »framtidstro« i samarbete med Försvarsmuseet i Boden. Syftet är att främja och utveckla fotografi som konstform och sammanföra fotografer, proffs såväl som amatörer, i de båda nordliga länen i ett forum. Bilderna kommer att vara utställda på Försvarsmuseet i Boden. Vernissaget är den 6 juli och utställningen pågår till och med 20 oktober 2024. För mer information, besök Bodens fotoklubbs hemsida.

JAN FRIDLUND DÖD

Fotografen Jan Fridlund dog den 20 januari 2024, 92 år gammal. På sfoto.se skriver vännen Georg Sessler en minnestext: »Jag har bara positiva minnen av Janne, denna man som älskade att chockera och provocera sin omgivning. Men äkta vänskap handlar ju just om att kunna hantera varandras egenheter.«

Franske fotografen JR vill förändra världen med fotografi.

JR tar över offentliga rum

DÉPLACÉ-E-S ÄR EN SERIE KONSTVERK och installationer om alla de miljontals barn som är på flykt runt om i världen på grund av förföljelse, krig, klimatkatastrofer och kränkningar av mänskliga rättigheter. Bakom utställningen står den franska fotografen och konstnären JR, som i över 20 år skapat konst i det offentliga rummet, ständigt utifrån frågan: kan konst förändra världen? Sedan projektet lanserades 2011 har över 500 000 personer från 152 länder deltagit i projektet som går ut på att deltagarna tar storskaliga svartvita porträtt som sedan klistras upp i det offentliga rummet. Nu visas hans verk *Déplacé-e-s* på Kulturhuset Stadsteatern i Stockholm fram till den 12 januari 2025.

Nelly Maurel ställer ut i Arles.

DAGS FÖR ARLES

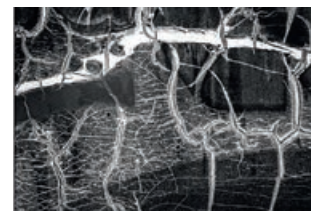
Första veckan i juli är det invigning av den årliga fotofestivalen Les rencontres d'Arles i Provence i södra Frankrike. Årets tema är »under ytan«. Cristina De Middel, Mo Yi och en stor retrospektiv med Mary Ellen Mark syns bland utställningarna.

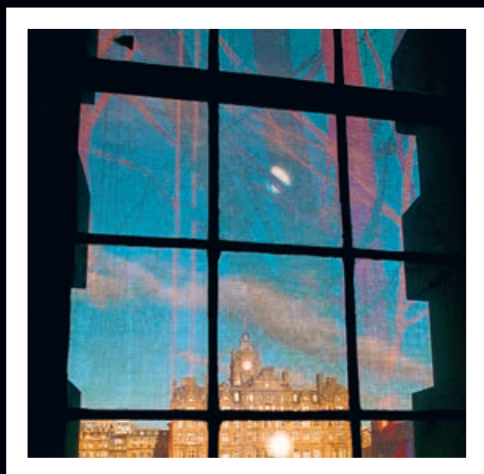
BERG BLEV ÅRETS NATURFOTOGRAF

KRISTER BERG är årets naturfotograf. Han är från Piteå men bor nu i Stockholm.

– Han har en säregen förmåga att skildra det nära

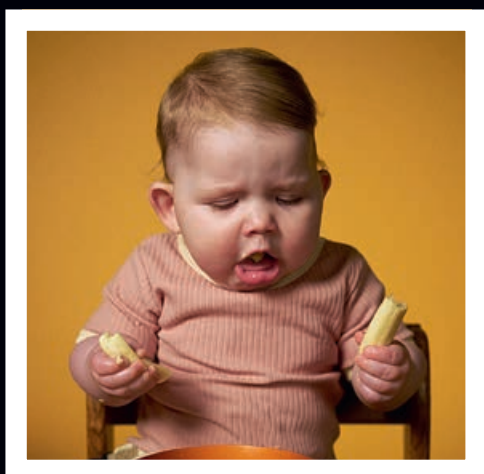
landskapet precis vid våra fötter. Han har enastående förmåga att hitta storheten i det lilla och han skapar visuell poesi i det som är nära, säger naturfotograf Hans Strand som satt i jury.

LINDA NYBOM

Visuellt begåvat i gränslandet mellan det konstnärliga och kommersiella. Ofta mystiskt, alltid besjälät och väldigt väl genomfört. @MISS_UGGLA

OLAF BLECKER

Med basen i Berlin och hela världen som sitt arbetsfält imponerar Blecker med sina porträtt på allt ifrån modeikoner till små kladdiga ungar. @OLAFBLECKER

GUNNAR FREYR GUNNARSSON

Man vill genast resa till dessa storslagna vyer, klap-pa får och se korpen i vitögat. Gunnarsson lyckas skickligt sälja in Island till oss. @GUNNARGUNNAR

DONALD BOSTRÖM

**EWA
STACKELBERG**
FOTOGRAF

Fotografen som sålde sin själ till djävulen

EN GASTKRAMANDE BERÄTTELSE bjuder författaren Karl Ove Knausgård på i sin senaste roman *Nattens skola*, fjärde delen i *Morgonstjärnan*-serien. Mörkret härskar i detta syrefattiga helvete, där människan, av girighet, faller för frestelsen och säljer sin själ till djävulen.

Romanens fiktiva huvudperson – en nutida Faustgestalt – kommer att gå till litteraturhistorien som en av de mest obehagliga karaktärerna någonsin. Det är en man helt uppfylld av sig själv och sina ambitioner. En man utan kärna och kompass. Han lockas till det onda och blir därför själv ond.

Visst, han uppnår sin världsliga seger. Men priset han får betala är fasansfullt. Och denna sällsynt osympatiska man, Kristian Hadeland, är fotograf! Det kan inte vara en slump. Det är faktiskt ett perfekt yrke för vår tragiska hjälte, eftersom fotografi är en spegel för det döda. I alla fall om man får tro romanfiguren.

Louis Daguerres fotografi från Boulevard du Temple (1838) får i berättelsen en överraskande symbolik: allt liv har dragits ut, bilden på den av folk myllrande gatan är på grund av den långa slutartiden tömd på liv. Endast en figur syns. Det är djävulen själv.

Kristian Hadeland begår ett brott mot en svagare människa. Ondskan tänder hans gnista. Hans utveckling som fotograf rusar. Hans bilder är inte längre

Han är blind för andra och perfekt i sina egna ögon. Människor runt honom blir oskyldiga offer eller förbittrade hämnare.

medelmåttiga utan blir laddade med glöd och väcker därför stor uppmärksamhet. Han straffas inte då utan kommer undan, med hjälp av Mefistofeles, i romanen kallad Hans.

Kulmen på Kristians världsomspännande berömmelse är en separatutställning på MoMA i New York, där han får presentera hela sitt livsverk i många salar. Jag ska inte recensera hans bilder, men Knausgård beskriver dem så tydligt att jag kan se dem framför mig. De består av olika serier. Och de har alla något gemensamt: de är starka, men tömda på liv.

Fotografen vet inte vilket nattsvart mörker han gestaltar, eftersom han inte kan se in i sitt eget. Han stjälar också – bilder, idéer och upplägg – av andra fotografer och även av Hans, som också varit fotograf. Kristian är inte bara samvetslös utan också helt omedveten, vilket är fatalt. Han är blind för andra och perfekt i sina egna ögon. Människor runt honom blir oskyldiga offer eller förbittrade hämnare. Sanningen är att han varken i sina bilder eller sitt liv kan knyta an till det levande. Tiden avslöjar honom som dödsdömd. Han är förlorad. Hans fotokonst går förlorad. Fotografi som ett sätt att dela liv eller ett sätt att bli odödlig till vilket pris som helst? Det är frågan här.

Genom Knausgård's svartgnistrande och ohyggliga berättelse, så full av mysterier, föds en tydlig längtan i mitt hjärta: konsten och fotografin som en plats där vi kan vara tillsammans och dela livets erfarenheter. En värld för det levande.

Att läsa *Nattens skola* är att få en glimt av det motsatta. 📖

ERNEST COLE TILL FAMILJEN

Sedan 1990-talet har Hasselbladstiftelsen förvaltat 496 fotografier av den sydafrikanska fotografen Ernest Cole. Mellan 1969 och 1975 vistades Cole i perioder i Sverige. Fotografen Rune Hassner var då en av många som hjälpte honom och Cole representerades av Tiofoto. Efter att ha tagit hand om dessa verk i tre decennier av Hasselbladstiftelsen överförs bilderna nu till Ernest Cole Family Trust.

HELMFRID FÅR RESIDENS

Fotografen Louise Sinaga Helmfrid får årets residens på Sune Jonsson Centrum för Dokumentärfotografi (SICD) vid Västerbottens museum. I två månader kommer hon att dokumentera den asiatiska minoriteten i Norrland, bortom de stereotyper som etablerats i media och populärkultur. I sitt konstnärskap berättar Louise Helmfrid om att vara en del av något fragmentariskt och något stort på samma gång.

Utgångspunkten för projektet kommer från att hon dokumenterat de människor som står henne närmast – familj och vänner – och deras gemensamma arv och historia. Bakom kameran har frågor väckts om vilken roll bilder spelar i skapandet av en nation och vilka minoriteter som ges plats och röst på dessa.

Helmfrid inbjuden till Västerbotten.

Dimitris Makrygiannakis började sin bana som gatufotograf.

Dimitris fick Tunbjörkpriset

ÅRETS LARS TUNBJÖRK-PRISTAGARE heter Dimitris Makrygiannakis och är född 1979. Han arbetar som läkare i Stockholm men har varit verksam som fotograf sedan 2010. Han har ställt ut på en mängd festivaler runt om i världen och leder även workshoppar. Han började sin bana som gatufotograf men nuförtiden har han breddat sig till att ta bilder av allt som är intressant.

Han är även medlem i fotokollektivet Burn My Eye. Under branschdagarna på Fotografiska den 24 maj fick han ta emot priset av Lars Tunbjörks änka, Maud Nycander.

Priset är instiftat av Tore G Wärenstams Stiftelse i Borås och delas ut i samarbete med Lars Tunbjörks Stiftelse, till en fotograf som arbetar i Lars Tunbjörks anda. Prissumman är 25 000 kronor. Pristagaren kommer att ställa ut på Borås konstmuseum med start 19 oktober 2024.

PULITZERPRISET

DE TVÅ STORA byråerna Associated Press och Reuters kammade hem fina priser i årets Pulitzerpris som delas ut på Columbiauniversitetet i maj. Vinnarbilderna föreställer Inas Abu Maamar som i en sista omfamning håller om sin döda systerdotter Saly som dog i Gaza den 17 oktober 2023. Fotografiet är taget av Mohammed Salem för Reuters.

HÅLLBARHET SOM TEMA

PRIX PICTET är världens ledande pris på temat fotografi och hållbarhet. Just nu visas vinnarna på Fotografiska i Stockholm. Ambitionen

Hoda Afshar deltar i »Human«.

är att använda fotografins kraft för att rikta fokus mot global hållbarhet, och i år är temat och utställningstiteln Human. Tolv fotografer utvalda av en jury medverkar och de utforskar på sina egna

sätt medmänsklighet och människans interaktioner med omvärlden. Human visas på Fotografiska i Stockholm fram till 18 augusti.

STIBECK OCH CAMERON VISAS

DEN SVENSKA fotografen Lisen Stibeck ställer ut på Dimbola Museum & Galleries på Isle of Wight. Där visas hon tillsammans med Julia Margaret Cameron, en av de stora pionjärerna inom 1900-talets fotografi. Fotograferna, födda mer än ett sekel isär, delar en djup hängivenhet till sitt hantverk och ett utforskande av det kvinnliga erfarenhetsfältet. Utställningen visas till den 26 augusti.

NAMN Karolina
Hultman Wessman.
HEMSIDA
karolinawessman.com
BOR Lund.
GÖR Bildjournalist
och ordförande för
PFK Sverige.

5 frågor

Hon leder pressfotograferna

Hur fick du posten som ordförande i PFK Sverige?

– Hela styrelsen avgick förra året och jag blev tillfrågad eftersom jag har lång erfarenhet av föreningslivet. Sedan fick jag frågan om ordförandeskapet och jag sa ja. Jag har lagt mycket tid på administrativt arbete det senaste året. Vi börjar från början och har ett stort arv bakåt att förvalta. Både jag och styrelsen jobbar helt ideellt.

Vad tycker du krävs för att sitta i en styrelse?

– Många tror att det är svårt, men det är det inte och i den här styrelsen sitter väldigt bra personer. Vad som definitivt krävs är ett starkt engagemang. **PFK har tidigare fått kritik av Årets bilds vd Martin von Krogh. Kan du säga något om det?**

– Bara att den nya styrelsen tycker att Årets bild är en otroligt viktig plattform för alla Sveriges fotogra-

fer och att vi har en dialog med von Krogh om hur vi ska jobba framåt.

Så vad arbetar du med förutom PFK?

– Jag gick ut Nordens fotoskola för ett år sedan och håller på att etablera mig. Jag jobbar redaktionellt och kommersiellt och tar mycket porträtt. Jag vill helst ha jobb som ger mer energi än vad de tar. Jag har också ett extrajobb på Scandinavian Photo i Malmö, vilket är bra eftersom jag verkligen gillar att lära mig ny teknik.

Vad vill du och din styrelse verka för framöver?

– Bland annat vill vi bli mer synliga, hitta ännu fler plattformar. Vi deltog i SFF:s branschdagar i Stockholm i maj och vi kommer engagera oss ännu mer i sådant framöver. Jag tror att det finns en stor potential med många som brinner för våra frågor därute. Det är kul att vara med i en förening!

/ JENNY MORELLI

Splittrad syn på teknik och framtid

Den nya yrkesundersökningen som SFF genomfört med hjälp av Eric Sjöström ger en mångfacetterad bild av möjligheterna och hoten med teknikutvecklingen.

EN ÖKAD EFTERFRÅGAN på rörligt material. Det är en slutsats i den del av förbundets stora yrkesundersökning som handlar om tekniska aspekter. Drygt hälften anger att de oftast jobbar med stillbild, men ibland med rörligt. För en tiondel är stillbild och rörligt rätt jämnstora delar av verksamheten. En dryg tredjedel arbetar enbart med stillbild.

– För mig är det en naturlig del av min yrkesroll. Jag tog examen från Nordens fotoskola för nio år sedan, och då ingick det ett block med rörligt i utbildningen. Sedan dess har jag varvat de båda rollerna, berättar Emmalisa Pauly, Malmöbaserad fotograf som fokuserar på teater- och reportageuppdrag.

Undersökningen visar också att förväntningarna ökat om att leverera både stillbild och rörligt i samma uppdrag. Vilket de flesta helst vill undvika, precis som Emmalisa Pauly.

– Jag försöker avstyra jobb där det ska kombineras. Det är så lätt att det ena eller det andra blir lidande, för det är svårt att »slå om« mitt i, säger hon.

Jann Lipka har ett brett spektrum av uppdrag från redaktionella porträtt till reklam och är baserad i Stockholm. Han ser beställningar

av rörligt material som en ny utmaning – något stimulerande, alltså.

– Det är lite roligt, det blir kreativt på ett annat sätt. Däremot kräver det teamwork, i alla fall för min del eftersom jag haltar lite när det gäller kunskaper som ljudteknik. Där skulle det vara värdefullt med kompetensutveckling, säger han.

Vidare i undersökningen hittar vi frågan om hur mycket pengar som läggs på att hyra eller köpa utrustning under ett år. Var femte lägger mer än 50 000 kronor per år på detta, och sex procent av alla svarande landar på mer än 100 000 kronor per år.

– Jag har nyligen bytt till spegelfritt, och när man konverterar till en ny teknik sticker kostnaderna lätt iväg, säger Jann Lipka.

Många fotografer är kritiska till konsumtion – eller i alla fall överkonsumtion – och försöker av den anledningen använda sin befintliga utrustning så länge som möjligt.

– Jag vill klara mig på det jag har, och sedan får jag ibland komplettera med att hyra utrustning, säger Emmalisa Pauly.

Ett antal fotografer betonar också ekonomiska begränsningar i samband med utrustningskostnader. Helt enkelt att det är svårt att ha råd med – eller våga satsa på – de inköp eller uppgraderingar som man skulle vilja göra.

ETT ANNAT ÄMNE SOM BERÖRS är förstås AI, artificiell intelligens. Nästan 60 procent uppger att de använder AI-funktioner i bildbehandlingsverktyg som Photoshop eller Lightroom. Vissa nämner också program, som DaVinci Resolve och Topaz. Brusreducering, skärpning och markeringar är arbetsmoment där många tar hjälp av AI, och flera fotografer konstaterar att AI-funktionerna förenklar olika rutinuppgifter i efterarbetet.

– Jag använder AI-stöd i Lightroom eller Photoshop dagligen. Det fungerar jättebra för att exempelvis maska av delar för att mörka

FOTOGRAFI I NY BRYTNINGSTID

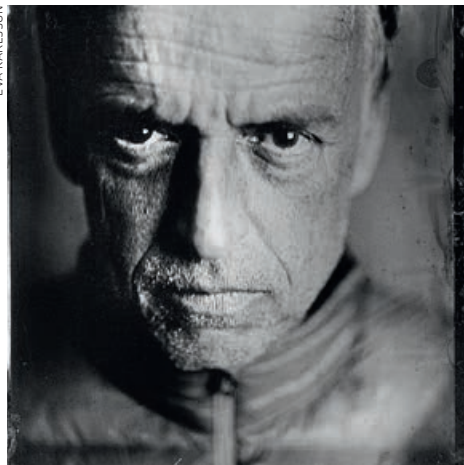
Svenska Fotografers Förbund har under 2023/2024 genomfört en stor yrkesundersökning bland yrkesverksamma inom fotografi. Syftet har varit att ta reda på vilka utmaningar och möjligheter vi står inför i dag och de närmaste åren. Resultaten har delats in i tre kategorier, och denna första artikel handlar om svaren kring teknik och AI. I kommande nummer behandlar vi fotografernas tankar kring upphovsrätt och juridik respektive affär och karriär. Läs hela rapporten på sfoto.se.

Många är kritiska till konsumtion – eller i alla fall överkonsumtion.

Emmalisa Pauly vill hålla sig ajour.

Jann Lipka ser sig som ett ögonvittne.

ner bakgrunden lite eller när jag ska förlänga himlen för att anpassa till ett tidningsomslag, säger Jann Lipka.

Generativ AI, där det skapas helt nya bilder utifrån promptar eller inspirationsbilder, har dock inte tagit sig in i fotografernas vardag. Inte än i alla fall; 42 procent tror att de kommer att använda sig av AI helt eller delvis för att generera bilder i sitt arbete år 2030. Samtidigt uttrycker många en oro för att det kan minska den individuella kreativiteten och autenticiteten.

I nuläget är det vanligt att utforska generativ AI för att förstå potentialen, men utan att använda sig av resultaten i sin yrkesutövning. Synen på AI varierar dock mellan olika inriktningar, där de som arbetar med bildjournalistik som regel anser att AI inte bör användas alls.

– De flesta av mina uppdrag bygger på att jag dokumenterar något, att det finns en koppling till verkligheten. En bild som är skapad i datorn kan inte fylla den funktionen, säger Emmalisa Pauly.

Nu när AI-bilder sprids allt mer kan dock kunder komma att kräva eller förvänta sig att fotografen har möjlighet att använda sig av AI för att göra förändringar eller kompletteringar av bilden, menar en del av de svarande i undersökningen.

– AI-bilder dyker upp hela tiden, inte minst på sociala medier där de får massor med lajks. De ser ju väldigt bra ut, och nästa steg blir att våra kunder vill ha bilder i den stilen, säger Jann Lipka.

Han konstaterar att han har lätt att gilla ny teknik, men att använda generativ AI för att skapa bilder mer eller mindre från grunden är inget för honom.

– Då förändras min yrkesroll, och jag blir mer av en illustratör. Jag ser mig fortfarande som ett ögonvittne, säger han.

Omkring hälften (46 procent) av fotograferna ser generativ AI som ett relativt stort hot, och en fjärdedel som ett stort hot.

Omkring hälften av fotograferna ser AI som ett relativt stort hot.

– Det är inget snack om att det här är en teknik som kommer att välla in. Det är bara att acceptera och fundera på hur man vill förhålla sig till det, säger Jann Lipka.

En tänkbar effekt av en ökad AI-användning är att det personliga mötet och kundrelationen kommer att bli allt viktigare för att bevara kundernas intresse och förtroende. Det skriver Jann Lipka under på:

– Jag brukar säga att min främsta styrka som fotograf är mina öron. Att jag kan lyssna på kunderna och tolka vad de vill ha.

NÄR DET GÄLLER DEN EGNA tekniska kompetensen anger mer än fyra femtedelar att den är fullt tillräcklig. 40 procent av fotograferna känner dock en viss stress över att hänga med i teknikutvecklingen, och omkring 20 procent uppger att de känner mycket stress.

– Jag är inte speciellt tekniskt intresserad, men det finns ett behov av att hålla sig ajour. Det går lätt att hitta på Youtube om vad jag än vill fördjupa mig inom. Men det där med att sitta framför datorn är inte så kul. Det är inte därför jag vill vara fotograf, säger Emmalisa Pauly.

/PETER WIKLUND

kommentar

VAD SÄGER FÖRFATTAREN?

■ Berätta om något som du reagerade på i resultaten!

– En sak som är intressant är att det är så väldigt olika hur stressad man är över teknikutvecklingen. En stor grupp tycker att det är en fullständigt naturlig del av fotografi, medan andra nästan inte står ut med behöva anpassa sig till digitaliseringen.

■ Och synen på AI?

– Det är nästan en tredjedel som inte ser AI som ett hot, och då blir jag nyfiken på hur de resonerar: Är det så att deras verksamhet inte kan påverkas, eller planerar de att ta in AI som en del av sitt erbjudande?

■ Handlar hotet annars om att bli av med jobbet?

– Ja, i en del fall, men det finns andra aspekter också. En del bävar inför att en större del av arbetet ska ske framför datorn, men det finns också en oro över att det kommer att bli en större likriktning.

■ Något som de flesta verkar överens om är att efterfrågan på rörligt ökar, eller hur?

– Ja, det är en ökande andel som arbetar med både stillbild och rörligt. Det kan vara stressande, eftersom det är en del av en tendens där man förväntas ha många kompetenser och ta hand om en allt större del av kundens kommunikationsbehov.

Eric Sjöström, rapportförfattare.

Virtuella världar

TEXT ANNA HENRIKSSON FOTO CASPER HEDBERG

Fotogrammetri är metoden där 3D-modeller skapas utifrån digitala stillbilder. Vi följde med Erik Lernestål till Hallwylska museet som var tidigt ute med digitalisering i 3D. Och tog ett snack med experten Jonas Carlson Almqvist.

Vi går upp till den praktfulla Stora salongen i Hallwylska palatset i Stockholm. Byggnaden stod klar 1898 och var från början en privatbostad åt Walther och Wilhelmina von Hallwyl. I dag ingår det som ett av sju museer inom Statens historiska museer. Det är även ett museum vars 3D-modeller av paradvåningens tio rum har visats över 500 000 gånger på Sketchfab, en distributionsplattform likt Youtube – men för 3D.

Erik Lernestål är gruppleddare för mediaproduktion på Statens historiska museer i Stockholm och insåg redan 2015 att fotogrammetri var något för dem.

– Det var på en konferens om digitalt kulturarv i Spanien som jag hörde talats om fotogrammetri

för första gången och kände att det här kan vi göra själva. Heli Haapasalo som är chef på Hallwylska museet såg möjligheterna och vi kom att göra en satsning på det, säger Erik Lernestål.

De såg en chans att tillgängliggöra museet för en större publik, både utifrån ett geografiskt och ett fysiskt perspektiv, då besökare måste kunna gå i trappor för att komma in. Museet kunde även använda sig av audioguider som redan fanns för att dela fördjupad kunskap om palatsets historia.

I programmet Reality Capture skapade de så kallade intressepunkter vid olika föremål i 3D-modellen, som länkade användaren vidare till exempelvis Wikipedia och museets publika söktjänst. Sedan länge delar Statens historiska museer bilder fritt under licensen Creative Commons CC BY, så där

kom 3D-modellerna också att ingå för alla att ladda ner och använda.

Men innan de kommit så långt, ägnade Erik Lernestål och hans kollegor på museet flera dagar åt att plåta alla tio rum.

– Lite själsdödande är själva fotograferingen, ens tekniska kunskaper kommer väl till pass. Men det är inte någon direkt kreativitet som krävs, säger han.

Fotogrammetri handlar om att skapa 3D-modeller utifrån ett stort antal fotografiska digitala stillbilder. Det måste alltså finnas en stor överlappning i bilderna så att programvaran kan bygga upp modellen på ett korrekt sätt.

Därför fotograferas allt metodiskt i tre olika höjder med cirka två meters mellanrum. Fotogrammetri har länge använts för att ta fram kartor, dokumentera

FOTOGRAMMETRI

3D-modeller skapas utifrån en stor mängd fotografiska digitala stillbilder. Föremål eller fysiska byggnader fotograferas metodiskt i tre olika höjder. Genom att bilderna har en stor överlappning kan programvaran bygga upp modellen på ett verklighetstroget sätt. Fotogrammetri har använts för att ta fram kartor och dokumentera utgrävningar och arkitektur.

CASPER HEDBERG

Erik Lernestål fick tidigt upp ögonen för fotogrammetri.

»Hallwylska museet har dykt upp i flera populära VR-spel, en rap-video från Niger och som en social VR-värld.«

utgrävningar och inom arkitekturområdet. Men även inom filmproduktion, för att skapa verklighetstrogna föremål och miljöer digitalt.

– Nu ska vi se vad vi har här, säger Erik Lernestål och öppnar sin kameraväska.

Ett stativ med en horisontell monteringsarm, för att kunna fästa de tre Panasonic Lumix-kamerorna med varsitt 25 mm objektiv, placeras ut i salongen där vi står. Han justerar dem så att en är riktad neråt, en rakt fram och en uppåt. Det behöver inte vara en perfekt överlappning och inte heller helt rakt, förklarar han vidare.

– Tänk er hur panoramafunktionen fungerar i mobilkameran, programmet lappar ihop bilden. Jag brukar använda mig av lägsta ISO, på dessa kameror är det 200. Autofokusen är på och bländaren

ställer jag in på 8. Sedan blir det den slutartid det blir utifrån ljusförhållandena. Målet är att få ut maximal bildkvalitet ur optiken och sensorn, säger Erik Lernestål.

Steg för steg dokumenterar han varje del av rummet. Avtryckaren är trådlös och styr alla tre kameror. Är det föremål i rummet som en stol eller ett piano som är svåra att fånga från alla håll, tar han extra bilder på dem så att han dokumenterar alla sidor. En fördel är att stänga dörrar in till nästkommande rum, så att upplevelsen av rummet i 3D blir komplett.

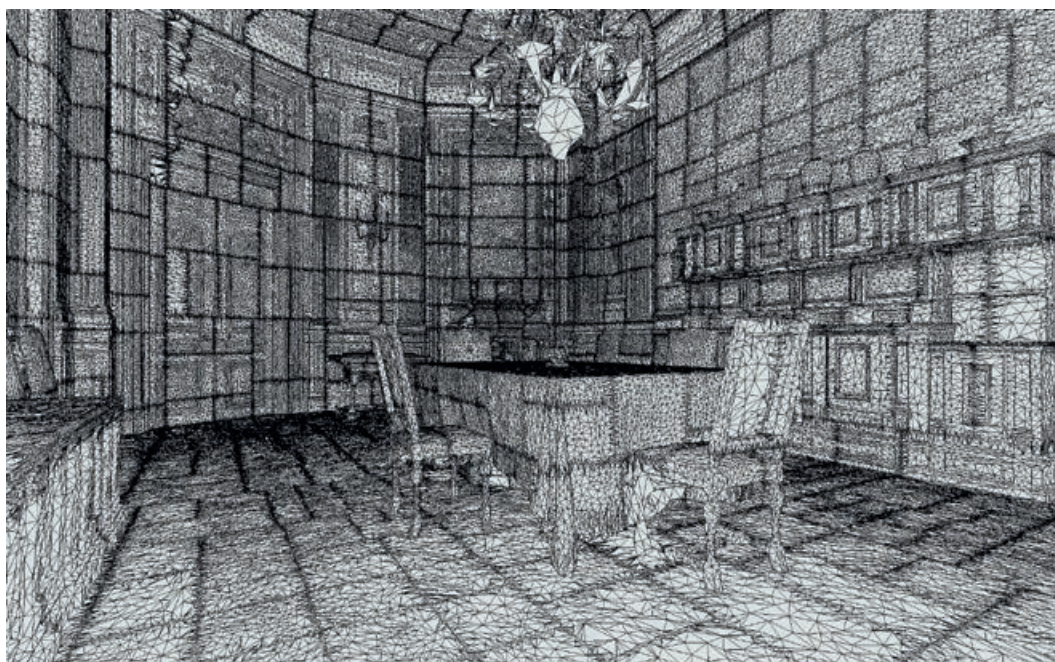
– Det är fantastiskt att se hur vi under de här åren har nått ut med våra 3D-modeller. Hallwylska museet har dykt upp i flera populära VR-spel, en rap-video från Niger och som en social VR-värld på plattformen

»Tänk er hur panoramafunktionen fungerar i mobilkameran, programmet lappar ihop bilden.«

HALLWYLSKA MUSEET

Matsalen på Hallwylska museet, inskannad med fotogrammetri.

HALLWYLSKA MUSEET

Samma matsal som trådmodell.

CASPER HEDBERG

Lernestål jobbar för Statens historiska museer.

VRChat. En av våra modeller av Erik XIV:s paradssköld från Livrustkammaren har använts i Post Malones video till låten *Circles*, säger Erik Lernestål.

Jonas Carlson Almqvist driver verksamheten Virtualsweden. Sedan drygt åtta år tillbaka arbetar han med att digitalisera kulturarv till 3D. Bland de byggnader som han jobbat med hittas allt från Glimmingehus i Skåne och Granhults kyrka till Skogaholms herrgård på Skansen. Tidigare fotograferade han 360 gradersbilder av olika miljöer, så steget var inte långt till att i stället jobba med fotogrammetri för att skapa 3D-modeller.

– Jag ville komma åt ett djup i bilderna, så jag började testa fotogrammetri under en fotografering

av en kyrka. VR-headset som Oculus Quest kom även då och det var en sådan helhetsupplevelse jag ville uppnå, säger Jonas Carlson Almqvist.

Programvaran Jonas använde för att göra om alla tusentals bilder till en 3D-modell var även för hans del Reality Capture. Han har sedan dess försökt nå ut med vad häftigt det är att kunna gå runt i en byggnad trots att man inte är där, se detaljer och uppleva rummen. Han liknar arbetet för att få hem själva bildmaterialet med vad en sportfotograf gör under en fotbollsmatch.

– Du vet att för att få en riktigt bra bild, så krävs det en hel del exponeringar. Det är på samma sätt inom fotogrammetri, du riggar kameran och trycker av den metodiskt för att fånga varje ögonblick, säger han.

Jonas Carlson Almqvist,
Virtualsweden.

Granhults kyrka som 3D-modell.

Lannaskede gamla kyrka som 3D-modell.

»**Tänk dig** platser som riskerar att bli förstörda i en brand eller i samband med ett krig.«

Hans tips är att ett långt, helst oändligt skärpedjup är att sikta på. Och det är många olika branscher och länder med unika kulturarv, anser han, som skulle kunna dra nytta av denna teknik.

– Det går att få detaljer i varje gruskorn. Tänk dig platser som riskerar att bli förstörda i en brand eller i samband med ett krig, att kunna ha en sådan detaljerad dokumentation av en plats är ovärderligt vid en återuppbyggnad eller restaurering, säger Jonas Carlson Almqvist.

Jonas plåtar med sin Nikon D800 och ett vidvinkelobjektiv på 16 mm. För exteriörbilder använder han sig av sin drönare.

– Vidvinkel gör att jag klarar mig på färre bilder totalt, det blir mycket överlapp i dem, säg att du fotograferar 4 500 bilder i stället för 10 000. Är det

ett objekt eller en tavla eller liknande som jag vill återge perfekt, så byter jag objektiv till ett 50 mm eller 80 mm och fotar just det. Då får jag in detaljrikedomen jag önskar, säger han.

Datorn kan sedan få stå och tugga en halv dag för att få fram en 3D-modell. Efter den första renderingen jobbar han vidare på den för att få till färger och texturer, och punktmolnens trianglar minskar ner i antal för att uppnå en bra användarvänlighet. Genom att lägga modellerna i en spelmotor får man in ännu fler möjligheter i upplevelsen.

– VR-spelet Puzzling Places, där du kan lägga fotorealistiska 3D-pussel på din Playstation eller i ditt Meta Quest, har skapat ett sådant pussel av mina modeller av Skogaholms herrgård på Skansen. Det är otroligt att se hur materialet används, säger han.

Erik Lernestål ser ett behov av större 3D-kompetens hos fotografer.

SKETCHFAB

Sketchfab är världens största plattform för publicering av 3D-modeller. Många museer och institutioner har valt Sketchfab för att presentera sina 3D-modeller. Där finns även de projekt som nämns i artikeln publicerade under användarnamnen Hallwylska och Virtualsweden.

På Hallwylska museet börjar Erik Lernestål plocka ner kamerautrustningen. Han fotograferar i RAW och efterbehandlar bilderna något, för att programvaran ska få en så bra grunddata som möjligt. 3D-modellen av Stora salongen byggdes upp från cirka 2 500 bilder. I övrigt har han efter att bilderna importerats i Reality Capture främst använt default-inställningar för att få ut själva 3D-modellen och likaså exporterat därifrån direkt till Sketchfab. Så tröskeln är ganska låg, anser han, för den som själv vill testa. Exempelvis finns det flera fotogrammetriappar för din smarta telefon att ladda ner.

– Ska vi växla upp vår satsning på 3D behöver vi kompetensutveckla våra fotografer eller anställa någon 3D-tekniker. Varje år önskar vi jobba mer

med fotogrammetri och göra våra museer och föremål mer synliga, säger Erik Lernestål.

Han nämner att EU rekommenderar alla medlemsländer att senast år 2030 ha 3D-digitaliserat alla kulturogömdomar som riskerar att skadas eller förstöras på något sätt. Även 50 procent av de mest fysiskt besökta kulturarvsmonumenten, byggnaderna och platserna ska 3D-digitaliseras anser de. Något som innebär, om det ska genomföras, att allt fler fotografer behöver anlitas för att ro projektet i hamn. Riksantikvarieämbetet har gjort en förstudie vad det skulle innebära gällande kapacitet och förutsättningar kring ett urval byggnader och monument.

– Fotografer med kompetens i 3D och fotogrammetri måste i ett sådant läge helt klart anlitas på olika platser i landet, säger Erik Lernestål. 📷

Ömsint om hembygden

Journalisten och författaren Christian Daun skriver om sina tankar om bilden »Alvar Johansson har plockat liljekonvaljer till sin brud, Arnäs, Örnköldsvik 1957«, tagen av fotografen Sune Jonsson.

NÄR ERLAND BÖJER SIG över liljekonvaljen ser det så vördnadsfullt ut, som en nigning framför altaret.

Klart hustrun ska ha en bröllopsbukett!

Högtidligheten. Allvaret man brukade i Erlands tid och land. Förhållandet till det vilda. Söta bär stoppades i munnen, blev sylt, saft och gelé. Vackra blommor blev bukett till en käresta.

Det bugades inför liljekonvaljen.

Ömsint fångade Sune Jonsson sin hembygds ätbörder. De svartvita bilderna från Västerbotten sår en omöjlig längtan i bröstet på mig, en saknad efter något jag aldrig har upplevt. Skulle jag hellre ha levt då i stället, på svenskt 50-tal? Eller är jag bara en lumpen romantiker, hemtam och bortskämd i samtiden?

Förmodligen.

Förmodligen skulle jag ögonblickligen duka under av de krav som ställdes på den tidens medborgare, men så motvalls är jag, så rasande anti min egen tid, att jag koketterar med kärleken till en svunnen.

Med jämna mellanrum reser jag till Suneland. För mig är *Byn med det blå huset* den optimala framkallningsvätskan. Flyktsoda, om man så vill. Madeleinekaka. Jag försjunker i vardagsliv och högtider. Plikt och förströelse. Dans på folkets hus. Väckelsemöten i tält. Bröllop och begravning.

NOTERA ERLANDS knytnävar vid konvaljnigningen. Är de knutna för att kraftfullt kunna inhalera doften – eller kanske av ilska? Anade Erland att framtidens nationalister skulle försöka annektera hans hem, det Sverige som kallades Folkhemmet? Jonsson visar hur förförlig den boningen kan te sig. Alla dygder verkar rymmas där. Gnet. Vördnad. Lidelse.

Människorna i Jonssons bilder lever långt borta från den lagomdyrkan Sverige brukar förknippas med. Här skymtas hänryckelse. Andakt.

Och aldrig är väl denna andakt vackrare än i Erlings konvaljnigning.

I dag får man inte längre plocka liljekonvalj hursomhelst. Blomman är fridlyst i delar av Sverige. Och kanske är den unge man som bockar över henne fridlyst, han också?

Jag kan få för mig sådant ibland. Särskilt om jag är på vresigt humör. Men för några veckor sedan, då jag och mina två barn besökte valborgsfrandet i Stortorpsparken, väcktes jag ur mina villfarelser.

Vi promenerade dit nykammade, jag i finskor som knastrade mot gruset. Och, vet ni, i den proppfulla folkparken var det precis som förr. Vi spelade på knarrande chokladhjul. Drog in doften av kaffe och hembakt. Hörde orkestern spela i paviljongen, allt medan vi väntade på att högen av kvistar och sly skulle tändas. Tonåringar hade klättrat högt upp i tallarna för att se spektaklet. Jag blev paff, nästan rörd, över våghalsarnas gammaldags entusiasm.

De i träden uppflugna hade kunnat vara med i en Sune Jonsson-bok. För att inte tala om de sammanbitna gubbarna och tanterna som eldsjälade i kaffestugan. Zoom på rynkiga händer. Zoom på lass med mjuka kanelbullar som blev ännu mjukare i mikron.

SUNE JONSSON hade helt säkert bett om att få fota mannen med bakåtkammat hår och insugna läppar. Han som gnolade refrängen på en svensktoppshit medan han ledsagade sin permobilburna fru genom folkhavet. Kön som delade sig, släppte igenom paret, för att sedan gå ihop igen. Det var också en Sune-bild.

Hundrahövdade var vi som väntade på att få köpa nyspunnen rosa sockervadd. Och churros. En klunga tweens framför oss slog ihjäl tiden med Snapchat. Churros, tweens och snapchat... Anakronismer i färg. Annars hade merparten av valborgsfirmorna kunnat ta plats framför Sune Jonssons kamera. Så fotogeniska alla var denna kväll! Den chilenske mannen som vedade churros, grytorna med fritryolja intill honom svagt puttrande.

Klockan två minuter i åtta fjuttades det äntligen på. Först trevade lågorna blygt, sedan sträckte de sig pelarlika mot himlen, som om de ville något. Sotflagor landade mjukt på oss i churros-kön. Vi höll händer och väntade, barmen och jag, och det gjorde vi så gärna så.

Runtomkring oss: unga pojkar och flickor i förväntansfulla klungor. Öar i havet. Deras blickar ettriga pilar, ämnade för en blivande kavaljer. Erland var inte där, men jag tänkte på honom. Hade han strukit omkring i skymningen, giftassugen i jakt på konvalj, hade han funnits här mitt ibland oss så hade han nog inte känt sig alltför vilsen i tiden.

/ CHRISTIAN DAUN

MARTIN PARR / MAGNUM PHOTOS

I över femtio år har den brittiska fotografen Martin Parr dokumenterat det vardagliga och surrealistiska med sin kamera. Nu släpper han sin första modebok. F fick en intervju med honom. Det visade sig att han inte var helt lätt att ställa frågor till.

TEXT **JONNA DAGLIDEN HUNT** FOTO **MARTIN PARR**

PARRS MODE

På en av bilderna i Martin Parrs nya fotobok ligger en kvinna med håret utspritt på en orange handduk. Huden är söndersolad och märkt av tidens gång. Blixten speglar sig i hennes vita solglasögon som täcker en stor del av ansiktet. Färgerna och uttrycket är ett typiskt Parr-ögonblick. Han är fotografen som har gjort strandkulturen till sitt signum. Han har utforskat framför allt det brittiska kustsamhället New Brighton i norra England under 1980-talet, men också stränder i allt från Cannes och Copacabana till Sanya och Skegness. Människor som solar, sover, läser, tränar och äter. Det är mycket kroppar och färgglada handdukar och badkläder. Ofta fångade med en viss ironi. Själva beskriver Parr sitt fotograferande som ett sätt att förstå sin omvärld, och sitt sammanhang.

– Att fotografera människor på stränder har varit som terapi för mig, ett sätt att undersöka motsägelsen och den hatkärlek jag hyser för Storbritannien.

Versailles, 2023. För Jacquemus.

MARTIN PARR

FÖDD 1952 i England.

KARRIÄR Hans första svartvita bilder var inspirerade av fotografen Tony Ray-Jones. Men det var med sina färgbilder Parr fick sitt genombrott. Det första var en serie bilder från människors hem, »Home Sweet Home«. Sedan 1994 har Parr varit medlem i Magnum Photos.

AKTUELL Med sin första modefotobok »Fashion Faux Parr«.

Men den här gången har det också varit ett sätt att addera ett element av verklighet till den glamorösa världen, den vi oftast möter i modefotografierna, säger han när vi hörs över videolänk från hans stiftelse Martin Parr Foundation i Bristol.

Hans allra första modebok *Fashion Faux Parr*, har precis lanserats. Martin Parrs relation med modevärlden började redan 1999 då han fotograferade sin första modekampanj för klädmärket Amica på stranden i Rimini i Italien. Sedan dess har lyxvarumärken som Gucci och Louis Vuitton och tidningar som Vogue och Elle stått på kö för att få ta del av hans blick och utforska hur den kan addera en känsla av autenticitet till de dyra varorna de vill sälja.

Men trots att bilden på kvinnan i solstolen innehåller allt det som är Martin Parr – mycket blyt, starka färger och en ironisk känsla – är situationen iscensatt. I serien för Gucci från 2018 mixas statistiker med professionella modeller. Genomgående

i boken går det att hitta de surrealistiska och motsägelsefulla elementen, som bilden där modeller och turister samsas i ett tåg genom staden eller när modeller står i kö till ett snabbmatsställe.

För Martin Parr handlar det om att fånga modellerna i vardagliga situationer och få dem att leva ut tillfället. Han beskriver det som att lösa ett problem med fotografi. »Hur kan du göra så att en hatt, en sko, en klänning eller en modell i en situation som i själva verket är en modiefotografering, ser trovärdig ut?«, frågar han sig.

– När du tittar på bilderna kan du till och med luras att tro att det är ett dokumentärfoto snarare än en modebild. Det är den sortens spel som jag gillar att spela. Det handlar om att göra mode mindre glamoröst, att göra det trovärdigt och en del av den riktiga världen.

På frågan om vad autenticitet betyder för just honom, svarar han att det handlar om en intuitiv känsla. I Rimini minns han hur han kombinerade

människor i omgivningen med modellerna. En man i Speedos spänner sina bicepsmuskler jämte en modell som tycks malplacerad på stranden i sin glitterklänning. Enligt Parr blev det de bästa bilderna i den kampanjen. På ett liknande sätt uppstod situationen i Cannes när Martin Parr fick syn på kvinnan i solstolen (som visserligen var en inhyrd statist).

– Jag såg att det här kommer att bli bra. Jag satte på henne glasögonen och wham bam så hade jag bilden. Jag visste inte att det skulle bli en så ikonisk bild, säger han och beskriver att företagen som anlitar honom gör det för att få en Martin Parr-bild.

– Vilket är den enda typ av bild jag kan ta, säger han.

Martin Parr växte upp i Surrey, England, och han var tretton år när han bestämde sig för att bli dokumentärfotograf. Hans farfar lånade ut sin kamera och tillsammans gick de ut och fotograferade. Redan då visste han att han skulle fotografera fram till den dagen han trillar av pinn. Det var också hans farfar som inspirerade honom att fotografera just i norra England. För att det är en plats där människor är »genuinare, trevligare, öppna och varma«.

1983–1985 skulle han fotografera det som sedan skulle sätta präg på hela hans framtida karriär, *The Last Resort*, vars scen var New Brighton, ett slitet, kustsamhälle där de flesta var arbetarklass. Parr fångade det stora nöjet människor hade här: strandlivet. Projektet genomfördes mitt under Thatcheråren – och har tolkats som en kritik mot klassamhället. Samtidigt är det fyllt av humor och man ser många barn och vuxna i dråpliga situationer. På en av de mest kända bilderna syns två barn äta glass – med hela ansiktet – på strandpromenaden, i en annan äter en familj fish and chips jämte en överfull papperskorg.

Martin Parr är en hyllad fotograf, men han har inte bara fått beröm. Han har fått motta kritik för den hårda, osminkade porträtteringen av just arbetarklassen, och har anklagats för att sakna empati för sina subjekt.

I *The Cost of Living* och *Signs of the Times* i början på 1990-talet skulle han i stället vända blicken mot medelklassen. »När man tänker på hur Storbritannien representerades, hanterades inte riktigt medelklassen. Alla älskar de rika och de fattiga, så det var det naturliga att göra«, har han sagt i en tidigare intervju.

I förordet till *Fashion Faux Parr* beskriver designern Patrick Grant varför modevärlden är intresserad av Martin Parrs sätt att se på världen och hur den delar hans vurm för nöjesparker, bensinstationer, stränder och snabbmatsställen. »Hans skor, handväskor och accessoarer poppar fram från sidan, precis som de livfulla glassarna och strandprylarna från *The Last Resort*.«

Att prata med Martin Parr kan ibland vara en sport i sig. Han är kontrollerad, och vill ogärna breda ut sina tankar eller resonemang. Att analysera sina bilder är han inte ett dugg intresserad av. Det får sådana som jag, det vill säga journalister, göra. På frågan hur det går till när han arrangerar sina modebilder, är svaret kort:

»Jag såg att det här kommer att bli bra. Jag satte på henne glasögonen och wham bam så hade jag bilden.«

↓ London, 2017.
För Chaos 69.

MARTIN PARR / MAGNUM PHOTOS

MARTIN PARR / MAGNUM PHOTOS

→
Dakar, 2001.
För Rebel.

Katz's Delicatessen, New York, 2018. För Vogue USA.

»När jag fotade

›The Last Resort‹ var det aldrig ett problem att fotografera barn. Nu skulle det vara ett stort problem att ta en bild utan tillstånd.«

– I en av bilderna i boken från Moma i New York för Vogue är det en modell till vänster och det är två statister som pratar med varandra. Jag har placerat dem alla på plats, bett dem reagera på varandra på något sätt, och det är allt. Det är jätteenkelt. Jag vill inte låta mystisk, det är väldigt enkelt, väldigt rakt på sak. Du får det att låta komplicerat.

Som svar på frågan om det är något han tycker har förändrats de senaste åren, lyfter Martin Parr att människor har blivit mer vaksamma kring att fotograferas, speciellt på stränder. I dag skulle han alltid be om lov, medan han under 1980-talet inte behövde göra det.

– När jag fotade *The Last Resort* var det aldrig ett problem att fotografera barn. Nu skulle det vara ett stort problem att ta en bild utan tillstånd. Så, ja, tiderna har förändrats, säger han.

Men utvecklingen av AI, hur kommer det att förändra hans syn på autenticitet och dokumentärt fotograferande? Enligt Parr är det för tidigt att avgöra hur hans arbete kommer att påverkas. Vi kan bara veta att det kommer göra det och att det kommer att bli stort.

– Människor frågar mig alltid om AI. Men jag känner mig inte jättehottad av det, för om du låter AI göra en Martin Parr-bild skulle den inte riktigt ha den typ av komplexitet som en verklig Martin Parr-bild har. Det skulle vara ett enklare alternativ, men det kanske blir mer sofistikerat med tiden.

Under samtalet pågår full aktivitet på stiftelsen. Kvällen innan har de haft öppningsfest för en

utställning med den brittiska fotografen Chris Killip, som hyllats av Parr som en av landets mest begåvade. Samtidigt ringer Parris mobiltelefon. Det är fotohistorikern och kritikern Gerry Badger som ringer för att säga att den brittiska fotografen Paddy Summerfield har dött.

– Jag är på Zoom, men jag hörde om Paddy, säger Parr och lägger på.

Trots att han precis hunnit fylla 71 år, har han ingen tanke på att sakta ned på tempot.

– Du kan inte se allt som pågår framför mig, men det är stor aktivitet här, säger han till mig, för att i nästa ögonblick hälsa på en kollega som går förbi.

Bakom den medietränade fasaden gömmer sig dock ibland små leenden. Han lyser till exempel upp när han pratar om livet som dokumentärfotograf.

– Det redaktionella ger mer frihet och är roligare. Men det är klart, ju tråkigare det är, desto bättre betalt får jag.

Martin Parr hymlar inte med varför han tar på sig modeuppgiften.

– Det är bara att acceptera. Det är ett effektivt sätt att tjäna pengar på, så jag klagar inte, säger han.

I slutändan ligger hans passion trots allt i mötet med andra människor, oavsett om de är modeller eller om de är människor i en verklig situation.

– Jag gillar att fotografera människor, punkt slut. Vi alla är mycket oförutsägbara kring vad vi hittar på, även om vissa människor är mycket förutsägbara också. Det är den största utmaningen, att fotografera människor, och göra dem intressanta. Att få dem att sluta titta in i kameran. 📷

Ordets makt över bilden

Erkännande, inte pengar, är grundvalutan i fotovärldens infrastruktur. Många är kallade, få utvalda. Men världen är en väv med en stor reva. Orden har tagit makten över bilden. Den akademiska fotografin står stark men pendeln verkar börja svänga.

TEXT **GÖRAN SEGEHOLM**
ILLUSTRATION **EMMA HANQUIST**

DEN HÄR TEXTEN handlar om en del av fotovärlden som vi, i brist på bättre ord, kan kalla »konstfotovärlden«. Denna värld är en mångfacetterad kultur som drivs framåt av individer som ömsom kallar sig »fotografer«, ömsom »linsbaserade konstnärer«, och som på eget initiativ arbetar med personliga projekt i syfte att nå en publik. Det är dessa självgående auteurs drivkrafter, sprungna ur stark lust eller inre tvång, som är själva råvaran. Allt bygger på deras behov att ständigt skapa allt från konceptuella normkritiska undersökningar och djuppsykologiska gestaltningar till poetiska naturskildringar och subjektiva dokumentära berättelser.

Utöver fotografer och linsbaserade konstnärer består konstfotovärlden också av lärare, utbildningsledare, kritiker, gallerister, kuratorer, museiintendenter, redaktörer förläggare, formgivare, konst-samlare, konstvetare, folk som sitter i juryer och stipendienämnder samt naturligtvis publiken – de som ser utställningarna och köper fotoböckerna. Alla dessa människor och de yrkesmässiga och vänskapliga banden dem emellan bildar en högkänslig väv. Ingen rörelse går obemärkt förbi. Vem fick ett stipendium? Vem gjorde en utställning? Vem skrev den negativa recensionen? Vem sitter i juryen?

I den komplexa väven finns vissa positioner som skänker innehavaren ett mått av trygghet och inflytande, till exempel en styrelseplats i en stipendiestiftelse, rektor eller lärare på en prestigefull utbildning, en ingång att skriva kritik för en stor tidning. Eller, för konstnären, ett långsiktigt avtal med ett galleri. Eftersom det råder stor konkurrens om de mest eftertraktade positionerna krävs hårt, långsiktigt arbete för att nå dit, men att komma in i konstfotovärlden i största allmänhet är inte svårt. Gränsen utgörs inte av en vägg eller mur, utan ett organiskt membran med mycket hög genomsläpplighet. Vem som helst kan få in en fot genom att självpublicera en fotobok eller delta i en gruppställning.

OCH OM RÅVARAN i konstfotovärlden är konstnärernas/fotografernas obändiga skaparlust, så är valutan erkännande. Det skulle vara hopplöst att mäta framgång i ekonomi, eftersom det i de allra flesta fall inte finns någon ekonomi att tala om.

Å ena sidan har vi alltså fotograferna/konstnärerna, som söker erkännande i form av att få göra utställningar, ge ut böcker, få bra kritik och stipendier för att kunna arbeta koncentrerat med sin konst. Å andra sidan de som kan ge dessa erkännanden: lärarna, kritikerna, galleristerna, konstköparna, intendenterna. Vissa besitter positioner som ger dem

formell makt att avgöra till exempel vem som antas till en viss utbildning eller vem som får ett särskilt stipendium. Andra har informell makt som grundar sig på att många lägger vikt vid deras omdöme.

Efterfrågan på formella erkännanden – utställningar, bokutgivning, utmärkelser, priser, stipendier och så vidare – är betydligt större än tillgången. Många är kallade, få utvalda. Man skulle kunna tro att det leder till fiendskap och missunnsamhet fotografer emellan, men tvärtom är en stor del av konstfotovärlden en varm plats där bildskaparna lyfter varandra. En vän har kallat det för »kovärme«. Ett färskt exempel: Jag bad nyligen en väletablerad konstfotograf att nämna någon som hen uppfattade som betydelsefull och intressant i konstfotovärlden. Tillbaka fick jag en lista med närmare fyrtio namn, varav trettio var aktiva svenska kollegor. Denna generositet med informella erkännanden är typisk. Konstfotografer är bra på att lyfta varandra, särskilt de som inte gått konsthögskolor utan är mer eller mindre själv-

lärdar eller har grundutbildningar som yrkesfotografer. Ju större avstånd till de finaste gallerierna och de mest prestigefulla stipendierna, desto starkare är den kollegiala sammanhållningen.

JAG KOMMER ATT TÄNKA på en psykologisk studie (av Magda Osman, Queen Mary University of London, 2018) som visade att människor med lite pengar är mer benägna att dela med sig än de som har mycket. Det kanske också gäller i det här fallet, man ger och får erkännande av varandra. Fördelarna är att det ger energi, glädje, inspiration och sammanhållning. Nackdelen är att sammanhang kan uppstå där så mycket kretsar kring ett ömsesidigt utbyte av beröm att negativ kritik ses som ett uttryck för fientlighet eller avundsjuka snarare än som en källa till intellektuell stimulans och utveckling. Bristen på bra, konstruktiv kritik är ett återkommande samtalsämne mellan skål och vägg.

Kritikern Sonia Hedstrand skrev en gång (Dagens Nyheter 21/8 2022) om skillnaden mellan »konstfoto«

»Människor med lite pengar är mer benägna att dela med sig än de som har mycket.«

»Akademin Valand förser således inte bara konstfotovärlden med nya fotokonstnärer, utan också med personer som hamnar på positioner där de ska bedöma andras konst.«

HENDRIK ZEITLER

Nina Mangalanayagam, är lektor vid HDK/Valand.

EMI NORDIN

Anna Clarén, är konstnär och lärare vid Nordens fotoskola.

och »fotokonst«. Konstfoto, menade hon, är i första hand fotografi, i andra hand konst. Det utgår från idéer om bland annat »estetiskt ljus« och »närvaro«, som utgör en grund i till exempel traditionellt dokumentärt fotografi. Fotokonst å andra sidan är i första hand konst, som använder fotografiet som medium.

»Det finns en hemlig avgrund mellan fotokonst och konstfoto. Den fotobaserade konsten diskuterar och kämpar med mediets olika funktioner och historiska belastning. Det så kallade konstfotografiet framstår tvärtom ofta som oreflekterat.«

Avgrunden som Hedstrand beskriver är påtaglig, och inte så värt hemlig. Konturerna tydliggjordes för en bred publik 1992. Tuija Lindström, nytillträdd professor i fotografi vid Fotohögskolan i Göteborg, kallade då svensk pressfotografi »dödstråkig« och pressfotografen Jacob Forsell kontrade med att kalla henne okunnig och föraktfull.

Tuija Lindström införde bland annat konsthistoria och feministisk teori som en del av utbildningen. Det räckte inte längre att bara göra estetiskt starka och känslomässigt berörande bilder. För att vara relevant skulle fotokonsten vara konceptuell, idébaserad, och gärna knuten till olika teorier från andra fält, som till exempel postkolonialism eller genusforskning. Den skulle, precis som annan samtidskonst, problematisera och ifrågasätta. Idéerna framstod ofta som viktigare än fotografierna. Konstnärens bakgrund och personliga historia tillmättes en allt större betydelse i projektbeskrivningar och presentationer.

Detta nya sätt att tänka kring fotokonst skapade en klyfta mellan de som gått Fotohögskolan (nuvarande Akademin Valand vid Göteborgs universitet) och såg sig som »linsbaserade konstnärer«, och de som var självlärda eller gått mer praktiska, yrkesinriktade utbildningar och såg sig som »fotografer« med inriktning på till exempel dokumentär eller kommersiell fotografi. Många upplevde att fotografien »akademiserades«, att bildspråket blev mindre viktigt än det skriftspråk som användes för att förklara, eller problematisera, bilderna. Det klassiska gestaltande och dokumentära fotografiet förlorade i popularitet.

AKADEMIN VALAND är den mest prestigefulla fotoutbildningen i Sverige. I väven som utgör den svenska konstfotovärlden har Valand en mycket central, mycket stark, position. Eftersom det är en universitetsutbildning är de teoretiska kraven höga. Så här presenterar skolan sig själv.

»Undervisningen i fotografi på HDK-Valand sker i kritisk dialog mellan lärare, studenter och medstudenter.

Fenomen såsom identitet, minne, representation och arkiv är vanligt förekommande begrepp. Det gestaltande arbetet pågår parallellt med fotohistoriskt lärande och teoretiskt skrivande. En viktig del i utbildningen är att lära sig att kommunicera sitt arbete till andra och sätta det i relevanta kulturella, historiska och konstnärliga sammanhang.«

Baserat på beskrivningen skulle man kunna tro att utbildningen riktar sig specifikt till blivande fotografer, men den är bredare än så. Nina Mangalanayagam, lektor vid Valand och ansvarig för kandidatprogrammet 2019–2023, ser det inte som en utbildning i fotografering, utan i fotografi.

– Våra studenter blir inte bara konstnärer. De blir också kuratorer, konstkonsulenter, pedagoger på institutioner eller arbetar på bokförlag, Vi säger till dem att det är viktigt att inte snöa in på att bara kunna leva på sin konst, säger hon.

Akademin Valand förser således inte bara konstfotovärlden med nya fotokonstnärer, utan också med personer som hamnar på positioner där de ska bedöma andras konst. Då uppstår naturligtvis frågan: Om man på Akademin Valands utbildning i fotografi lär sig att »kommunicera sitt arbete till andra och sätta in det i relevanta kulturella, historiska och konstnärliga sammanhang«, hur påverkar det möjligheterna till formella erkännanden, stipendier och utmärkelser för dem som inte delar den akademiska bakgrunden? För dem som inte kan språket och koderna?

I en debattartikel i Fokus (28/2 2021) skrev konstnären Dan Wolgers kritiskt om att nya krav på en ökad teoretisering inom konsthögskolorna smalnar av rekryteringen, och likriktar studenterna.

»Fram tills för några år sedan var det möjligt för vem som helst att ta sig in på konsthögskolorna, bara man hade konstnärlig talang. Det var möjligt för dyslektiker, för enstöringar utan språk, för alla oberoende av socialklass eller samhällsställning eftersom man sökte med endast arbetsprover. Nu fordras skriftliga analytiska »högskolemotiveringar«, helst på engelska – och de ska vara absolut politiskt korrekta.«

Wolgers fortsätter:

»De verkligt fria själarna som konstskolor vill rekrytera, eller borde rekrytera, varken kan eller vill delta i det snacket.«

ANNA CLARÉN ÄR KONSTNÄR OCH LÄRARE, tidigare utbildningsledare, på Nordens fotoskola, som är en yrkesinriktad utbildning. Som konstnär har Anna Clarén fått många erkännanden. Hon är representerad i Moderna museets samlingar och har fått stipendier både från Författarfonden och Konstnärsnämnden.

»För många fotografer är det en stor utmaning. De valde bana för att de var bra på bildspråk, inte skriftspråk.«

– Rent ekonomiskt har stipendierna underlättat, men lika viktigt var att jag fick ett kvitto på att någon tyckte att det jag gör är viktigt. Att någon vill att jag fortsätter att berätta med min röst, säger hon.

När jag frågar Clarén hur hon tycker att synen på konstfotografi förändrats under hennes tid, så menar hon att det skett en förskjutning från det humanistiska och psykologiska till det intellektuella och kritiska.

– När jag utbildade mig på Nordens fotoskola lärde jag mig att söka det psykologiskt autentiska, att använda fotografiet som en själens resonanslåda. Den typen av fotografi lyfts inte fram lika mycket längre.

Vad tycker du är det viktigaste för en fotograf som vill få erkännande i dag?

– Du måste lära dig att förstå och använda ordets makt, på något sätt tillägna dig kunskapen att formulera till exempel en stipendieansökan på rätt sätt. För många fotografer är det en stor utmaning. De valde bana för att de var bra på bildspråk, inte skriftspråk, säger hon.

DET SER UT SOM EN själv motsägelse att den som vill använda sitt bildspråk för att göra konst måste tillägna sig ett särskilt sätt att tala och skriva för att öka sina chanser att nå ett erkännande. Men det kanske är rimligt? Jag ställer frågan till Linda Fagerström, erfaren konstkritiker och docent i konst- och bildvetenskap vid Linnéuniversitetet.

– Nej, nej, nej, nej, svarar hon.

Varför inte?

– Det är inte konstnärernas jobb att uttrycka sig i ord. De är experter på bilder, på att skapa bilder. Det är väldigt olyckligt om de ska tvingas formulera sig verbalt eller i skrift. Om de inte vill dränka sina bilder i en massa ord så måste man respektera det.

Linda Fagerström menar att hela vår kultur bygger på ord, och att vi borde ge större utrymme åt bilder.

– Det är en stark princip för mig. Vi lär oss att läsa och skriva innan vi lär oss tolka bilder. Om vi överhuvudtaget lär oss det. Kommer du ihåg att du hade någon lektion i bildtolkning i lågstadiet?

Nej.

– Bilder har makt, och vi står skyddslösa om vi inte kan läsa dem. Vi behöver en starkare bildkultur.

Om bilden behöver stå fri från orden, är det då olämpligt att framtidens bildkonstnärer och bildkritiker går samma utbildningar?

– Ja. Du kan inte kräva att en bildskapare ska behärska ord lika skickligt som visuella uttryck. Ingen

kräver av mig som konstkritiker att jag ska kunna uttrycka mig i bild lika skickligt som i text, det vore absurd. Varför skulle jag formulera en recension i bild? Jag tror att det är viktigt att skilja på uttrycks-sätten. Krav på att konstnärer ska debattera, forska och formulera sig i text är ett sätt att underkänna bilden som kommunikationsform. Om du behärskar visuell och språklig kommunikation lika bra så grattis! Det är lysande, men det kan inte vara ett krav.

SIMON MLANGENI-BERG är utbildad fotokonstnär. Han beskriver sig själv som en produkt av Akademien Valand där han gick masterprogrammet och blev klar 2012.

– Jag var stolt när jag kom in på Valand, såg det som ett så stort erkännande att det inte spelade någon roll om jag skulle flunka som konstnär. Jag skulle ändå alltid ha min examen.

Simon upplevde att han fick mycket teoretisk träning på utbildningen, särskilt de första tre åren. Hans självförtroende växte, delvis för att han uppfattade att institutionen som sådan hade ett stort självförtroende. Åtminstone när det gällde teorin.

– Samtidigt var självförtroendet inte lika bra när det gällde fotografi. Jag tyckte att det var lite märkligt att våra forskningsprojekt var väldigt »fotografiska«. Här hade vi ändå några av Sveriges bästa fotografer, men i stället för att fördjupa och förbättra våra fotografiska uttryck arbetade vi tvärvetenskapligt.

I dag är Simon Mlangeni-Berg kursföreståndare och lärare på kursen Gestaltande fotografi på Gamleby folkhögskola. Han tycker att det är viktigt att den som ska arbeta med fotografi har en teoretisk grund som gör det möjligt att se den fotografiska bilden i ett större sammanhang.

– Det finns så många exempel på hur fotografer oreflekterat drar ner färgmättnaden i bilder från förorten, och sedan åker och tar ett glassigt och snyggt porträtt av en art director på Söder. Jag tycker det är så dåligt.

Men Simon Mlangeni-Berg tycker samtidigt att den kritiska hållningen kan slå över, så att rädslan att göra fel är så stor att man inte gör någonting alls.

– Det är inte heller bra. Att vara konstnär är att göra fel. Eller att göra någonting som man inte själv vet vad det är. Man måste våga hänga sig åt många olika saker, även om de inte är »moraliskt uppbyggliga«.

Simon gör en paus.

– Även om det är viktigt att veta vilken makt man har som konstnär, så är det ännu viktigare att tillåta sig själv att vara dum eller dålig. Så fort det finns en grupp som vill att konsten ska uppfylla deras syften så ska man akta sig lite.

EMMA HANQUIST

LINNEUNIVERSITETET

Linda Fagerström, konstkritiker och docent i konstvetenskap.

SJÄLVPORTRÄTT

Simon Mlangeni-Berg är lärare på Gamleby fotoskola och ny ordförande för Fotoförfattarna.

»**Minns att allt** är föränderligt. Därför är det ingen mening att stirra sig blind på vad som efterfrågas och belönas just nu.«

NÄR JAG BÖRJADE SKRIVA den här texten hade jag bilden av att konstfotovärlden, eller fotokonstvärlden om man föredrar det, var en komplex väv. Så ser jag den fortfarande, men med en stor reva. På den ena sidan finns den akademiska fotografien där texter – i form av tvärvetenskapliga teorier och kritiska intellektuella analyser – spelar en avgörande roll. För att få erkännande från den delen av väven måste en konstnär kunna klä sina projekt i den typen av språkdräkt. Det är en viktig del av vad en student lär sig på Akademin Valand.

På den andra sidan finns en fotografi som fortfarande i mycket högre utsträckning utgår från bilden själv. Där är det inte viktigt att kunna översätta bildspråket till textspråk. För att få erkännande krävs bra bild, ett levande och intressant bildspråk.

Många av det tiotal personer jag pratat med under arbetet med den här texten har menat att det är

den konceptuella, idéburna fotografien som får mest erkännande och uppmärksamhet. Den så kallade »akademiska fotografien« står stark, och ordet spelar en stor roll i den samtida fotokonsten. Men några ser också tecken på en rörelse i motsatt riktning.

Till exempel har Simon Mlangeni-Berg i sin roll som lärare på Gamleby folkhögskola de senaste åren uppfattat att unga elever allt oftare aktivt och medvetet väljer att arbeta med estetiska snarare än teoretiska utgångspunkter.

Det knyter an till vad kritikern och konstvetaren Linda Fagerström svarade mig när jag frågade vilket råd hon skulle ge till en konstnär som söker erkännande och uppskattning.

– Minns att allt är föränderligt, svarade hon. Därför är det ingen mening att stirra sig blind på vad som efterfrågas och belönas just nu, för det förändras hela tiden. Nya aktörer tar plats i konstfotovärlden och gamla aktörers inflytande försvagas och omformas. Koncentrera dig på att göra det du kan och vill, och gör det så bra du förmår. 📷

»Tryckvågen kändes i hela kroppen«

I serien »När allt går åt helvete« har turen kommit till Erland Segerstedt som glömde sin kameraväska i en tunnel med sprängdeg. När dammet lagt sig knackade han guiden på axeln och sa: »Vi måste nog gå tillbaka för jag har glömt min väska.«

Erland Segerstedt har en lång karriär bakom sig. Han har fotograferat för tidningar sedan slutet av 1970-talet.

– Jag har gjort frilansuppdrag åt alla tidningar som finns i landet känns det som – dagstidningar, rikstidningar, magasin och branschtidningar, berättar han på telefon.

Han bor i Södra Svedjan, ungefär 40 kilometer nordväst om Skellefteå, en by där han är född och uppvuxen. Västerbotten och Norrbotten är det område som han fotograferat huvudsakligen. Men just uppdraget då det gick åt helvete skedde i Stockholm. Han och reportern hade åkt dit för att fotografera för den numera nedlagda LRF-ägda tidningen Boggie, som handlade om maskiner av olika slag.

– Det var i maj 2011, vi skulle fotografera bygget av Citytunneln för tidningen. Jag skulle åka ner med flyg på förmiddagen och vara i Stockholm över dagen, säger Erland.

Till saken hör att han i 40 års tid har burit sin kameraväska på ryggen, i en sele fastsatt på en ryggsäcksram av den sort som de har som ska vandra i skogen, med möjlighet att ta med tält och sovsäck.

– Jag knöt fast kameraväskan på ramen för att kunna röra mig fritt med utrustningen. Men det blev inte praktiskt när jag skulle flyga, så jag hade tagit bort kameraväskan från ramen, och när jag kom till Citytunneln hängde kameraväskan i stället på axeln, säger han.

Det var en sprängning som de skulle göra reportage om, så de fick följa med till fronten av tunneln, så långt bygget av tunneln då hade kommit – under en av kyrkorna på Södermalm i Stockholm – och Erland ställde ifrån sig väskan för att kunna fotografera.

– I bilden ser man en front med två gubbar, med röda och gula trådar uppsatta mot väggen. De gula trådarna är stubintråd och i änden av varje stubintråd är en sprängladdning, det de kallar en aptering, säger Erland.

Trådarna ledde till en låda 500 meter bort, den låda som utlöste sprängningen. Så när Erland tagit sina bilder knackade guiden honom på axeln och sa att de måste gå tillbaka för att sprängningen skulle ske inom kort.

– Jag var ivrig och fortsatte att exponera in i det sista, men till sist fick jag liksom alla andra gå med till

en sidotunnel där lådan stod. Vi var tvungna att stå där för att vara skyddade från sprängsten som hade så stor kraft att den hade kunnat nå oss annars, säger Erland.

När de stod i sidotunneln så utlöstes apteringen via lådans knapp. I samma stund kom en tanke genom Erlands huvud:

– Men vänta, vars är min väska nu?

Precis då kommer en enorm tryckvåg, som kändes i hela kroppen.

– När dammet från sprängningen lagt sig knackade jag guiden på axeln och sa: »Vi måste nog gå tillbaka för jag har glömt min väska.«

Han hade två kameror med för jobbet, och de hängde tryggt kvar på hans axel, oskadda. Men i väskan fanns tre objektiv och ett kamerakort. Han och guiden gick tillbaka

Efter sprängningen, väskan var körd.

ERLAND SEGERSTEDT

BOR I Södra Svedjan.

FOTOGRAFERAR Erland har arbetat journalistiskt och fotograferat för olika tidningar sedan 1977. Han är officiellt pensionär nu. »Men om författaren Arne Müller ringer så åker jag ut«.

De gula trådarna på väggen är stubintråd och i änden av varje stubintråd finns en sprängladdning.

för att hämta väskan, nu helt täckt av sprängdamm.

– Det gick inte att få bort dammet. Själva väskan var körd, det var bara att skaffa en ny. Samma gällde för kamerakortet. Men jag kunde rädda två av de tre objektiven genom rengöring. De klarade sig tack vare att det var lock på, och det har jag blivit noga med sedan dess. Typiskt nog var det objektivet som inte gick att rädda mitt allra bästa, säger han.

Han minns att han fick åka tillbaka till Stockholm och komplettera bilderna som försvann på kamerakortet.

Det var inte enda gången han råka- de i trubbel när han skulle fotografera

för tidningen Boggie. En annan gång skulle han följa en transport av en beståndsdel till ett vindkraftverk.

– Det är en tung sak som kostar många pengar, och skulle fraktas på en lastbil med släpvagn. Men när den skulle uppför ett berg fick lastbilen draghjälp av en dumper som skulle dra den med stång uppför en backe, säger Erland.

Vid den brantaste delen av backen hade Erland parkerat sin bil, en Saab, för att kunna ta sina bilder, men han förstod att det nu började bli dags att flytta på bilen.

– Jag hade lite dålig handbroms på bilen så den stod tvärs över vägen, för

att den inte skulle rulla iväg någons- stans. Så jag satte mig i den och försökte köra undan från lastbilen som var på väg upp. Men nyckeln fastnade i tändningslåset, säger han.

Han fick till sist ut nyckeln ur tänd- ningslåset genom att lägga i backen. Medan lastbilen kom närmare och närmare så tappade han nyckeln på golvet, så han hann bli väldigt svettig eftersom han visste att det där ekipa- get inte skulle gå att få stopp på – det hade antingen rullat nedför backen eller kört på honom.

– Jag öppnade dörren på passage- rarsidan för att kunna hoppa ur bilen i värsta fall, säger han.

När det var tio meter kvar vred han om och fick till sist i gång motorn.

– Jag hör hur dumperns chaufför skriker »nu går det åt helvete« – men hann precis dra iväg, säger Erland.

Han körde uppför berget och parkerade på nytt, den här gången på en större parkeringsficka. Nästa bild han tar, fyra minuter senare, visar ekipaget som passerar precis där han hade stått med sin Saab.

– Det gick bra till sist. Sammanfatt- ningsvis kan jag säga: När man har med sådana här krafter att göra gäller det verkligen att hålla huvudet kallt, säger han.

/ ANA UDOVIC

Årets rookie

Lisa Hallgren, Nordens fotoskola, fick titeln Årets rookie under Årets bild-galan i våras. Hennes examensarbete om de färöiska hästarna och människorna runt dem föll juryn i smaken.

TEXT **MARTINA STRAND NYHLIN** FOTO **LISA HALLGREN**

»Höbalarna väger 200 kg och Anna Louisa Joensen måste baxa in dem själv och ställa dem på högkant i containern med hjälp av en back. Jag försökte faktiskt lämna fotografrollen och hjälpa till, men hon sa att jag skulle backa.«

Lisa Hallgren ägnade en stor del av barn-
domen åt att fotografera hästarna i stallet.
I sitt examensarbete på Nordens fotoskola
porträtterade hon färöiska Anna Louisa
Joensen som sliter för att rädda den utrot-
ningshotade färöhästen på Färöarna.

– Utan Anna Louisa Joensen vore det stor risk att hästrasen skulle dö ut. Hon gör ett otroligt jobb, hon är en riktig naturkraft och jag har verkligen försökt göra mitt bästa för att göra henne rättvisa, även om det nästan inte går, säger Lisa Hallgren.

Lisa Hallgren älskade tidigt att fotografera och som barn i Hälsingland fotade hon alla sina hobbyer, som till exempel hästar och ridning. När hon la sina fritidsintressen på hyllan började hon fotografera människor i stället. Men hon trodde inte att yrket fotograf skulle vara något för henne.

– Jag har alltid hört att fotografi är en svår bransch, så varför skulle just jag kunna jobba som fotograf? säger hon.

Hon gick estetisk linje på gymnasiet och där fick hon höra att en folkhögskoleutbildning var det roligaste man kunde gå. Det blev yrkesförbe-

redande fotoutbildning i Hemse på Gotland. Hon vågade fortfarande inte tro att hon skulle kunna bli yrkesfotograf, men lärarna på folkhögskolan fick henne på andra tankar.

– De var duktiga på att fånga upp mig. Jag tänkte ett extra varv och sökte Nordens fotoskola, säger hon.

Jag träffar Lisa Hallgren i entrén till Bonnierhuset i Stockholm där hon gör andra delen av sin praktik på Dagens industri. Det ekar tomt i lokalerna, de flesta har gått hem och restauranger stängs och släcks medan vi sitter och pratar.

– Det känns väldigt konstigt att sitta här på »andra sidan«, jag brukar ju vara den som sitter bredvid reportern och väntar på att få »mina fem minuter för att fotografera«, säger Lisa Hallgren om känslan av att bli intervjuad.

Praktiken har hon gjort först på Svenska Dagbladet och nu på Dagens industri. Det var precis vad hon önskade. Båda praktikplatserna är dagspress, där DI är mer nischad mot affärer.

Lisa Hallgren är uppvuxen med en snickarpappa och känner sig mest bekväm i arbetarmiljöer,

»Jag har alltid hört att fotografi är en svår bransch, så varför skulle just jag kunna jobba som fotograf?«

Anna Maria Corazza Bildt för SvD. »Hon ville verkligen fotograferas med EU-flaggan och tog sats upp i trappan.«

styrelserum är en ny bekantskap. I dag har hon varit på Ericsson i Kista och fotograferat en styrelsemedlem, och även fotograferat en kvinna som startat en ny affärsverksamhet.

– Bilderna jag tar här på D1 kan appliceras på mycket annat. Jag får lära mig att fotografera i »tråkiga konferenslokaler« och det kan vara en utmaning att fånga en berättelse i de rummen, säger hon.

Att jobba på välnummerade tidningar som D1 och Svenska Dagbladet har inte varit så pressande som hon trodde det skulle bli.

– Jag har blivit så väl bemött av alla kollegor jag har haft runt om mig och de har varit så stöttande och till stor hjälp. Och det har varit viktigt för mig att förstå att även etablerade och erfarna fotografer har dåliga dagar, det har gjort allt lite mindre läskigt och har dämpat prestationsångesten en aning, säger hon.

På frågan om hon tänker på tidningens bästa eller sin portfolio när hon fotograferar under praktiken säger hon att hon nog tänker för lite på sig själv.

– Jag vet att det är portfolion vi ska bygga, men jag har nog tänkt mest på jobbet, säger hon.

På Nordens fotoskola pratades det en del om att ansöka till Årets rookie. Skulle man våga skicka in sina bilder eller inte?

– Det blev nästan existentiellt. Jag funderade mycket. Vad vill juryn se? Vilken fotograf vill jag vara? Och egentligen tycker jag inte att man kan tävla i bild. Man kan inte säga att någon är bäst, det funkar inte så, säger Lisa Hallgren.

Men efter ett bra år med examensarbete och sommarjobb i Bollnäs hade hon mycket att visa upp, så till slut skickade hon in sina bilder. Och juryn utnämnde henne till Årets rookie efter att de konstaterat att hon »är en fotograf som gör medvetna och begåvade val, journalistiska likväl som bildmässiga«. »Hon fångar skickligt ögonblicken, och bilderna förmedlar alla möjliga slags känslor och stämningar: humor, uppgivenhet, ömhet, glädje och trötthet. Hon får det att hända saker i varje bild, väljer nya intressanta vinklar och växlar skickligt mellan att lyfta fram helheten och väl valda detaljer«, tyckte juryn.

»Det blev nästan existentiellt. Jag funderade mycket. Vad vill juryn se? Vilken fotograf vill jag vara?«

LISA HALLGREN

JUDIT NILSSON

LISA HALLGREN

HEMSIDA lisahallgren.com

ARBETAR på Svenska

Dagbladet i sommar.

BOR Stockholm.

AKTUELL som Årets rookie.

»Det var den yngsta hästen, jag har aldrig träffat en så kul häst. Den är blöt eftersom det regnar, men egentligen klarar hästarna vädret väldigt bra. Om man zoomar in ser man att pälsen längst in är torr.»

– Det känns sjukt kul och konstigt att jag blev Årets rookie, det blir fint att ha på mitt cv, säger hon.

Lisa Hallgren tror att hennes examensarbete var en stor anledning till att hon blev Årets rookie. Idén att skildra hästuppfödaren Anna Louisa fick hon när hon såg en dokumentär om hästuppfödning i Kanada.

– Det var en visuellt vacker dokumentär – som ett annat universum. Jag ville göra något liknande, säger hon.

Att få fem veckor med CSN-bidrag för att göra valfritt projekt var en fantastisk chans och Lisa

Hallgren ville göra något viktigt. Hon riktade blicken mot Färöarna, där hennes barndomsby haft en vänort, och funderade på att dokumentera islandshästar där, men i stället fick hon höra om färöhästen. Endast runt 90 individer av rasen finns kvar på Färöarna och den är helt okänd i Sverige. Där hade hon sin berättelse.

Från slutet av januari till början av mars bodde hon på ön och följde Anna Louisa Joensen i det hårda arbetet med 16 hingstar och valacker. Anna Louisa Joensen hyr själv marken där hästarna håller till, sköter om dem, utfodrar dem, mockar efter

»Jag fick plasta in kameran och ibland hålla mig fast i grästuvor för att inte ramla omkull.»

Utrikesminister Tobias Billström för SvD. »Det var från när han missade ett möte i Ukraina för att han enligt uppgift »hade problem med resehandlingar.«

dem och anordnar turridning och har besöksverksamhet för att öka intresset för hästen. Den nätta men starka färöhästen användes länge som gruvhäst i England och som arbetshäst på Färöarna. När motorer tog hästarnas arbete började Färöborna sälja sina hästar. På 60-talet infördes ett exportförbud av hästen för att skydda rasen, men den har ändå inte ökat i antal tillräckligt mycket för att den ska klassas som livskraftig.

– Antalet hästar har ökat sedan 60-talet, men läget är fortfarande kritiskt, säger Lisa Hallgren.

Att följa Anna Louisa Joensens arbete var väldigt utmanande vädermässigt. Utöver att det var vinter med korta dagar så ven vinden osannolikt mycket och regnet och snön föll varje dag oavsett om det var sol eller inte.

– Jag fick plasta in kameran och ibland hålla mig fast i grästuvor för att inte ramla omkull när jag fotograferade och välja mina tillfällen när jag tog upp kameran, säger Lisa Hallgren.

Arbetet om Anna Louisa Joensen har publicerats i tidningen ETC och ställts ut på Nordens fotokolas egen utställning och prisats av PFK Stock-

holm. Men Lisa Hallgren känner sig inte klar med färöhästen.

– Jag skulle vilja fortsätta följa detta, det får kanske bli ett livslångt projekt, säger hon.

sommar väntar ett vikariat på Svenska Dagbladet för Lisa Hallgren. Sedan räknar hon med att bli frilans i höst. Hon är »förväntansfull och lite livrädd«. Drömmen är att vara inom press, men också att göra längre reportage och fördjupa sig i saker. Hon hoppas att det ska gå att kombinera.

– Jag tänker försöka satsa på det här så länge jag tycker det är kul. Jag tror inte jag har någon backupplan. Om allt skiter sig får jag kanske flytta hem. Men jag är också öppen för att man kanske inte vill vara pressfotograf hela livet. Jobbiga dagar kan jag romantisera att sitta i kassan på Systemet för att få en paus från det kreativa, säger hon.

Men hon brinner för att fotografera och hoppas och tror att yrket som bildjournalist har en framtid.

– Bildjournalistiken är ju sjukt viktig och kommer högst troligen att fortsätta vara det, säger hon. 📷

»Jag tror inte jag har någon backupplan. Om allt skiter sig får jag kanske flytta hem.«

Fascinerande informella monument

Willner & Olsson drivs av monomanisk iver.

The Informal Monument

Johan Willner & Peo Olsson

PRAUN & GUERMOUCHE, 2023

Form: Sandra Praun & Oscar Guermouche

DET ÄR LÄTT ATT stirra sig blind på sevärdheter som man bara »måste« se. Turister vallfärdar till Eiffeltornet och Frihetsgudinnan – när man är i Paris eller New York betraktas det som en dödssynd att inte ta del av »höjdpunkterna« som dessa städer har att erbjuda. Problemet med denna inställning är att den främjar en slapp rundgång.

Bilderna i Johan Willners och Peo Olssons bok *The Informal Monument* trycks på flera sätt påpeka dilemmat

samtidigt som de har valt en motsatt strategi: att utforska platser som få skulle fotografera eller lägga märke till. Kombinationen av orden »Informal« och »Monument« är paradoxal: ett monument är ju oftast en skulptur eller ett minnesmärke som rests över en mäktig, offentlig person eller en så kallad viktig händelse. Titeln är en oxymoron, då det informella brukar ses som det monumentalas motsats.

WILLNER OCH OLSSON skildrar högar av olika slag med en monomanisk iver. Dessa högar kan bestå av grus och vara placerade på parkeringsplatser. Eller så är de gräs- och trädbevuxna och dyker upp som små bulor på kala fält. Oavsett vad dessa

högar är gjorda av är de sällan spektakulära. Men de är mystiska – vad döljer sig under ytskiktet, egentligen? Brian Dillon skriver intresseväckande om temat i sin medföljande essä.

»Men de är mystiska – vad döljer sig under ytskiktet, egentligen?«

Kontentan: en hög är både fysisk och abstrakt, och den kan rymma såväl rikedomar som kadaver.

I bokens avslutande kapitel – »The Sessions« – snickrar duon bland annat ihop en trälåda, i vars mitt de placerar ännu en hög. Konstruktionen eldas upp och blir till en ruin. Men högen består, den är elementär.

Land Art, Arte Povera, New Topographics och John Divola är några rörelser och namn som *The Informal Monument* får mig att associera till. Men även om Willner och Olsson har

flera föregångare känns deras grepp fräscht. Upptäckten av en dunkel gränd, en risig glänta eller en hög med småsten kan i dagens kulturklimat te sig långt mer fascinerande än att stå och köa för att se en skulptur som man har sett på bilder tusentals gånger.

/ SARA ARVIDSSON

Här finns en bortglömd magi

Trinidad Carrillos gåtfulla motiv drabbar och dröjer sig kvar.

Oneiromance

Trinidad Carrillo

SKOGEN FÖRLAG, 2024

Form: Eric Dahl Palmér

ETT SÄTT ATT TESTA en fotoboks kraft är att låta det dröja mellan läsningarna för att kolla hur många av bilderna som lyckats etsa sig fast i minnet. I fallet med Trinidad Carrillos *Oneiromance* är de många.

Boken är snyggt och lyxigt formgiven och inleds med texter och fotografier under rubriken »Hypnagogia«. I det hypnagoga stadiet mellan vakenhet och sömn, kan hallucinationer uppstå. Eller som Nationalencyklopedin beskriver dem: »livliga, ofta skräckfyllda sinnesvillor«...

Kunde man tänka sig en kamera som kan registrera sådant är det Carrillos. Här finns spöklika dubbel-exponeringar av människor och djur på varierande platser. Träd och växter nattligt framblästrade med blix. Men också stillsamma motiv. Havsstränder, berg, träd, kaktusar. Stjärnor som ritar upp spår under eviga slutartider. Samtliga bilder med den gåtfullhet som är dessa färgbilders styrka.

Först irriterar det mig att ledtrådarna till var fotografierna är tagna

och varför är så få. Först i slutet finns en bildlista med titlar och i vissa fall platsangivelser. Samtidigt är jag allergisk mot konstnärlig övertydlighet, så till sist inser jag att det är bra för den laddade mystikens skull att förklaringarna kommer sist.

Carrillo tillhör våra hyllade fotografer. Hon föddes i Peru innan hon som barn flyttade till Sverige. Det visar sig att bilderna bland annat är tagna där och på andra platser i Sydamerika, och i norra Sverige. Med ledhjälp från en intervju på sajten C-print.se, får jag veta att boken bland annat uttrycker Carrillos intresse för »sacred plants«; giftiga växter som ansetts heliga och att hon alltså fångat sådana på bild.

Men kvar dröjer sig också de andra motiven och de mänskliga individerna. I intervjun berättar hon om sin faders död och att hon ville inkludera honom i boken. Jag antar att det handlar om mannen som ligger på rygg på sin bädd över ett nattdunkelt uppslag, där händerna multipelt exponerade ligger som en bukett över hans bröst.

Trinidad Carrillos bok är kort sagt ett starkt och drabbande uttryck för den fotografiska teknikens ibland bortglömda magi.

/ PONTUS DAHLMAN

TRÄDEN SOM INDIVIDER

Paler Ash

Emanuel Cederqvist

BLACKBOOK

PUBLICATIONS, 2024

Form: Eric Dahl Palmér

Första intrycket av Emanuel Cederqvists fotobok är mycket poetiskt, snudd på bedövande vackert på ett ogenerat retrovis. På omslaget ett träd i svartvitt, tryckt på ett sepiafärgat papper. Ljuset tycks starkt. Men allt strålar dovt i en stil som liknar piktorialis-mens: estetiken som strävade efter kvaliteter liknande måleriets.

I inlagan är sepiatonen borta, men också där porträtteras träd, ur släktet ask, i samma svartvita stuk. Och effektfullt nog kommer förklaringen till askmanin först i mitten av boken, via projekt-kompanjonen Sean Gardiners essä, där det förklaras att stora delar av askens bestånd har drabbats av en hotfull svampsjukdom.

Fotografierna är tagna på Öland, och i Dorset i England. Urvalet är fint balanserat, hantverksmässigt är allt inklusive formgivningen oklanderligt.

Träd är personlighet, individer i sin egen rätt. Behandlas de så av mänskligheten? Knapast. Men här gör de det, och det är mycket vackert så. Mitt i sorgsenheten som vetenskapen om askarnas sjukdom framkallar.

/ PONTUS DAHLMAN

ÖDESBESTÄMT OCH SORGSET

Det är tyst

Catharina Gotby

AMFORA FÖRLAG, 2024

Form: Patric Leo

Naturen på Fårö är kärv och spartansk. Så här beskriver Gotby landskapet i en inledande essä: »Jordlagret är som en tunn hud över marken.« I svartvita bilder skildrar hon sitt sommarviste, en gård från 1878. Döden är alltid närvarande i form av djurskelett, rester av fåglar och högar av flugkadaver mot ett fönster. I skogen, utsatt för hårda vindar, ligger magnifika rotvältor. Människans påverkan på naturen visar sig i ett trassel av gamla presenningar. Den bilden är på ett märkligt sätt grafiskt vacker. Högar av sten i landskapet visar att här har pågått någon form av verksamhet, kanske för länge sedan.

De fåtaliga byggnaderna är fotograferade »en face«, något som framhäver den vackra men enkla byggnadskonsten. En känsla av ödesbestämd sorg vilar över hela Catharina Gotbys bok. Och mycket riktigt, i en essä förklarar författaren vilken framtid som väntar trakten: »Enligt SMHI:s beräkningar kommer gårdens mark på grund av klimatförändringar ligga under vatten vid nästa sekelskifte. Allt här kommer att försvinna.«

/ TOMMY ARVIDSON

TRINIDAD CARRILLO

SARA ARNALD
FOTOGRAF &
SKRIBENT

Ta kontroll över ergonomin

Se över din skrivbordsplats och använd rätt hjälpmedel.

Vi lägger tid och pengar på nya kameror, objektiv och datorer, uppdaterar programvaror och köper nya skärmar. Men att också fundera över sin skrivbordsplats och hitta hjälpmedel för att bli effektivare kan skapa en bättre arbetssituation.

Handen på hjärtat, hur står det till med ergonomin? För att arbeta bekvämt rekommenderas en justerbar stol med stöd för ländryggen som låter dig sitta med fötterna platt på golvet. Välj gärna ett skrivbord med justerbar höjd så att du kan både stå och sitta, och placera din skärm i ögonhöjd för att hålla nacken i en neutral position.

Så långt skiljer sig vår arbetssituation inte så mycket mot andra skrivbordsyrken. Men det finns hjälpmedel och kontroller som förutom bättre ergonomi kan hjälpa dig att effektivisera de mer specifika arbetsuppgifterna kring redigering av bild och film.

Den som arbetar med bildredigering inser snabbt att en mus eller en styrplatta har sina begränsningar, inte minst när det kommer till ergonomin. Vid besök hos fotografer är det vanligt att hitta en ritplatta vid arbetsplatsen. För monotont detaljarbete är det nästan ett måste.

Wacom har länge varit i stort sett ensam på den professionella marknaden med Intuos Pro. Men nu har flera uppstickare gjort entré med prisvärda alternativ. Här kan nämnas XPPen Deco Pro, Huion Inspiroy Dial 2 och Xencelabs Pen Tablet Medium. Plattan från Xencelabs har även en flyttbar knappsats som kan placeras på valfritt sätt kring ritplatta och tangentbord.

För den som vill testa att redigera med penna direkt på bilder finns kombinationsprodukter med bildskärm och ritplatta i ett. Även här har Wacom varit marknadsledande med sin Cintiq-serie, bland nya alternativ kan nämnas Xencelabs Pen Display och Huion Kamvas Pro. En av nackdelarna med ritplattor är att dessa skärmar ännu inte är lika bra på att återge korrekt färg som en professionell bildskärm för bildredigering.

Blir du varm och får skavsår på utsidan av handen och lillfingret när du redigerar? Wacom Drawing Glove och Huion Artist Glove med två fingrar löser problemet då handen kan glida lättare mot plattans yta. Dessutom slits plattan eller skärmen mindre. Ett billigare alternativ är att klippa sönder en bomullshandske.

Den som arbetar med bildredigering inser snabbt att en mus eller en styrplatta har sina begränsningar.

Vill du snabba upp hantering i program som Lightroom, Capture One, Photoshop, Premiere, Resolve, och Final Cut Pro?

Tourbox används som ett komplement till en ritplatta eller en mus. Andra produkter som fungerar på liknande vis är till exempel Loupedeck+ och Loupedeck CT.

En typisk setup är att använda ritplattan som huvudverktyg för att sätta punkter i kurvor och göra masker och markeringar, samtidigt som du utför tangentbordskombinationer och justerar reglage med den andra handen på kontrollen.

Redigerar du och färgställer film i Davinci Resolve? Blackmagic Design gör kontrollbord i flera storlekar och prisklasser beroende på dina behov. För en enklare skrivbords-setup kan jag rekommendera Resolve Speed Editor (klippning) och Resolve Micro Panel (färg).

AI-PLUGINS

Peakto Search är en plugin för Lightroom Classic (macOS) som använder AI för att söka igenom innehållet i ditt Lightroom-bibliotek. Du kan söka med textbeskrivningar eller genom att använda en bild som referens. Programvaran indexerar dina Lightroom Classic-kataloger för att hitta matchande bilder. Detta kan vara användbart för att hitta bilder som du inte har taggat eller som är taggade med oprecisa sökord. Skannings- och sökprocessen utförs lokalt på din dator.

NYA KOMPAKTER

Profoto uppdaterar sin populära D-serie med kompakta studio-blixtar för att möta proffsens krav på stabilitet och exakthet. Monolights kan numera göras kompakta och lätta, trots hög effekt, snabba laddtider och brett omfång. Detta sänker efterfrågan på blixthuvuden med separat aggregat. Dessutom är blixtar numera lätta att styra via radiosändare, wi-fi och bluetooth. Profoto Pro-D3 säljs med 750 eller 1250 Ws och har tre olika arbetslägen där det nya Eco-läget ska förlänga produktens livstid.

SVARTVITT PÅ G

Allt fler är sugna på att experimentera med äldre foto- och framkallningstekniker. Även svartvit och färgfilm för småbild, mellanformat och storformat har ökat i popularitet och flera nya svartvita filmer har sett dagens ljus. Italienska Ferrania lanserar P33, en svartvit pankromatisk småbildsfilm med 160 ASA. Förra året kom högkontrastiga P30 med 80 ASA som också finns för mellanformat. Den tjeckiska tillverkaren Foma säljer Ortho 400, en ortokromatisk svartvit film (400 ASA) för småbild och mellanformat, med fint korn som har ökad känslighet för gröna toner.

f/8 ISO 200
1/200 Obj: 24-70

inställningar

AMANDA NILSSON:

»Uppdraget för Loop snus var att fotografera och filma dansare som skulle tolka olika smaker genom dans och rörelse. Varje dansare placerades i ett helvitt rum, klädda i ett monokromt set som matchade respektive produkt, för att lyfta fram de olika smakerna ytterligare. I min studio finns ett hörn som var perfekt för att bygga vårt vita rum. Då studios golv vid det här tillfället var svartmålat och budgeten var begränsad, fick vi rulla ut en vit pappersfond som golv. Jag satte upp friggor och vita skärmar

runt det lilla hörnet, vilket i princip skapade en stor vit låda som jag kunde använda för att studsa det fasta ljuset i det tajta utrymmet.

Jag satte en lampa rakt upp i det vita taket för att lätta upp skuggor och få en mjuk ljusspridning. Sedan riktade jag en Aputure 600d med en Light Dome 11 mot modellerna för öka kontrasten mellan dem och bakgrunden samt för att ge dem mer form med hjälp av tydligare riktning på skuggorna. För att vara säker på att vi skulle kunna frysa dansarnas rörelse i stillbild och för att

få till den lilla extra »krispiga punchen« i ljuset, tog jag in mina blixtrar (Profoto D2 500) och satte upp dem på samma sätt som det fasta ljuset. En blytt upp i taket och en blytt med en octa-softbox riktad mot modellerna.

När allt tekniskt var på plats var det bara att leka runt med dansarnas rörelse i den vita lilla »lådan«. Lyxen att jobba med professionella dansare var att det gick att önska i princip vilken kroppsställning som helst och de klarade det utan problem. Därefter var det bara att höja musiken och plåta på.« 📷

Vad kan vi lära oss från Youtube?

Möt fotograferna som letar upp och ser rörliga guider om det de behöver lära sig för stunden. Det kan handla om allt från hur man klipper film till hur man bäst jobbar med blyxtfotografering på nattklubbar.

TEXT JENNY MORELLI

JOHAN BÄVMAN
johanbavman.se

Vad jobbar du med?

– Jag jobbar som fotograf och filmare i Malmö. Tillsammans med Lars Dareberg driver jag också ett filmbolag.

Vad tittade du på för klipp senast?

– Ett riktigt osexigt klipp som beskrev vikten av bas-ISO och varför ISO-inställningarna är olika på alla kamerorna jag använder. 800 ISO på Fx6 och 125 på den andra. Helt hopplöst att komma ihåg när man är stressad.

Vad är det du vill lära dig mer om?

– Jag har aldrig sett mig som tekniskt orienterad, men då jag nu jobbar mer rörligt är det ett nödvändigt ont att vara mer tekniskt bevandrad. Framst om något akut händer på »set«. Ofta är det tidsbrist och jag måste ha koll på inställningarna och veta hur jag manövrerar mellan allt – och det snabbt!

Hur mycket tid lägger du på detta?

– Under lugna veckor är det minst någon timme varje dag. Framst för att leta efter olika Final cut-lösningar eller förstå något jag inte fattar i After effects.

Vad är det bästa du lärt dig?

– Att filma och redigera film. Jag har lärt mig allt tekniskt via Youtube.

Vilka kanaler kan du rekommendera?

– Svårt att rekommendera några specifika, då jag söker vid behov. Tyvärr är det allt för många »explainer-män« på Youtube som är lite cheesy och långtråkiga. Men @markbone och @ThisGuyEdits har jag lärt mig otroligt mycket av. 📺

CAROLINE SOLBERG
carolinesolberg.se

Vad jobbar du med?

– Jag jobbar som porträttfotograf i Karlskoga. Gör olika typer av uppdrag.

Vad tittade du på för klipp senast?

– En video av den finska fotografen Teppo Haapoja där han visar hur han filmar bakom kulisserna på sig själv. Jag vill själv börja filma mina fotograferingar utan att behöva ha med någon som gör det åt mig.

Vad vill du lära dig mer om?

– Bakom kulisserna-fotografering! Just nu så känns det som att vi verkligen behöver sociala medier för att nå ut och eftersom Tiktok och IG Reels är så stort behöver man video för att kunna visa sina bilder.

Hur mycket tid lägger du på detta?

– Väldigt olika. 2–5 timmar i veckan kanske. När jag vill lära mig något nytt så kan jag lägga några timmar på det och sedan testa teknikerna själv. I stället för att kolla på film eller en serie slår jag på en tutorial.

Vad är det bästa du lärt dig?

– Svårt att svara på. Jag har nog hittat mitt sätt att plåta genom att se hur andra gör, inte bara genom vad de skulle lära ut i just den videon utan när man ser på bilderna de redigerar. Hur de tänker när de gör en viss grej i Lightroom eller vad de sa och gjorde när de tog just den där bilden.

Vilka kanaler kan du rekommendera?

– Till exempel följer jag Lizzie Peirce, Peter McKinnon, Peter Lindgren. Teppo Haapoja och hans bror Matti Haapoja och Julia Trotti. 📺

KIM CRONA
kimcrona.se

Vad jobbar du med?

– Jag fotograferar mycket på nattklubbar. Jag är dj och har vänner som är dj:ar som gärna vill ha bilder på sig själva. Jag är självlärd och gillar att lära mig av andra.

Vad tittade du på för klipp senast?

– Det var ett klipp med Omar Gonzalez om hur blyxtfotografering fungerar på klubbar. Sedan såg jag ett klipp om hur man jobbar med extremt höga ISO-tal.

Vad vill du lära dig mer om?

– Jag vill komma igång och filma och letar efter tutorials om det. Kan jag filma kommer jag att få ännu mer jobb. Och så vill jag bli ännu bättre på att analysera ljus.

Vad är det bästa du lärt dig?

– Att det egentligen inte handlar om att ha perfekt utrustning för att ta en bra bild. Det handlar om att fånga en känsla. Vill hellre lära mig på Youtube och Instagram än att läsa manualer. Men man kan bli hur bra som helst på något i teorin, men vet man inte praktiskt hur man ska göra är det värdelös kunskap.

Vilka kanaler kan du rekommendera?

– Jag skulle rekommendera Simon d'Entremonts kanal alla dagar i veckan. Han är en naturfotograf som pushar mycket för att använda det man har i stället för att köpa ny utrustning, vilket jag gillar eftersom jag fotar med en äldre kamera. Han ger tips om hur man använder både budgetutrustning och high-end-utrustning i sina videor. 📺

MAJA DANIELS

En bild från Maja Daniels nya bok »Gertrud«.

stipendier

Daniels tar myten till Paris

Häxor och myter är ständigt intressant för Maja Daniels. 2020 vann hon Svenska Fotobokspriset för sin bok »Elf Dalia«. Boken var en personlig tolkning av Älvdalens högst levande, kulturarv och språk. Hon lät sina egna fotografier, gå i dialog med bilder tagna 100 år tidigare av älvdalsprofilen Tenn Lars Persson. Nu har hon tilldelats Fotoförfattarnas vistelsestipendium på Svenska institutet i Paris i fyra veckor i höst. Där kommer hon att lansera sin nya bok »Gertrud«, inspirerad av en myt hon fick berättad av sin farmor. I Paris hoppas hon även kunna bjuda in till samtal kring både dåtida och samtida häxprocesser.

Läs om våra stipendier på sfoto.se eller håll utkik i våra utskick.

fråga
juristen

STUDENTFIRANDE

Hej! Jag har fått i uppdrag att fotografera ett studentfirande och har hört att jag behöver tillstånd från skolan. Stämmer det?

SVAR: Huvudregeln är att man får fotografera utan tillstånd på allmän plats. Om du däremot tar fotografier i skolans egna lokaler bör du försäkra dig om att det är tillåtet. Det förekommer att vissa skolor i samband med exempelvis studentfiranden och skolavslutningar meddelar fotograferingsförbud. En anledning till ett sådant förbud skulle kunna vara att undvika risken att det sprids bilder på elever som har skyddade personuppgifter.

FOTA BRÖLLOP

Hej! Jag har precis börjat arbeta som bröllopsfotograf och vill använda bilder jag tagit till min portfolio. Kan jag göra det?

SVAR: Om du inte har avtalat om att kunden får exklusiva rättigheter till bilderna är utgångspunkten att du som upphovsperson har rätt att själv använda bilderna i andra sammanhang, exempelvis i din portfolio. Även om det finns ett avtal som ger beställaren exklusiv rätt till bilderna är det vanligt att sådana avtal innehåller en skrivning som gör undantag för fotografens egen marknadsföring. Så delvis beror det på vad du och beställaren har kommit överens om.

En annan sak att tänka på är att du kan behöva inhämta olika tillstånd beroende på vad bilderna föreställer. Framför allt brukar det gälla samtycke från de personer som syns på bilderna enligt regler om skydd för personuppgifter. Om bilder tas på

privat mark bör man även försäkra sig om att ha tillstånd från fastighetsägaren. Tillstånd kan inhämtas genom skriftliga samtycken i efterhand, men för framtida uppdrag föreslår jag att du ser till att ha ett anpassat uppdragsavtal och rutiner för att inhämta alla tillstånd du kan tänkas behöva i samband med fotograferingen. Som medlem i SFF kan man ta hjälp av avtalsmallar och samtyckesblanketter som man hittar när man loggar in på medlemssidorna.

DRÖNARFILMA

Hej! Jag ska arrangera en festival i sommar och kom på idén att göra en drönarfilm för att marknadsföra festivalen inför nästa år. Måste jag söka ett särskilt tillstånd för det?

SVAR: Du kan behöva söka tillstånd hos Lantmäteriet innan du sprider (delar, publicerar) bilderna. Det på grund av särskilda regler om flygfoto, vars syfte är att skydda landinformation som är viktig för totalförsvaret. Undantag från kravet på att söka spridningstillstånd kan gälla om festivalen är öppen för allmänheten och klassas som en offentlig tillställning enligt ordningslagen (1993:1617). Undantaget gäller bara så länge filmen håller sig till att visa festivalområdet och inget utanför. Ansökan om spridningstillstånd är kostnadsfritt och görs i ett formulär som man hittar på Lantmäteriets hemsida. Tänk på att vara ute i så god tid som möjligt då handläggningstiden i perioder tyvärr varit alltför lång.

Har du en fråga? Skicka den till jurist@sfoto.se.

förbundet

NYTT STIPENDIUM

Tillsammans med Crimson har SFF instiftat ett nytt stipendium för fotografer som har ett projekt de vill förverkliga som utställning. Stipendierna får en utställning till ett värde av 25 000 kr för professionell fotograf och 15 000 kr för studerande. Mer information publiceras på foto.se efter sommaren.

SJÄLVPORTRÄTT

Han tar över Fotoförfattarna.

FOTOFÖRFATTARNAS NYA ORDFÖRANDE

Simon Mlangeni-Berg tar över efter Annika Thörn Legzdins som ny ordförande för Fotoförfattarsektionen. Han har suttit i styrelsen sedan 2019 och undervisar på Gamleby.

IDA HALLING

Ida Halling är sökbar.

SÖK FOTOGRAF

Vi har SEO-optimerat tjänsten Sök Fotograf så att bildköpare lättare kan hitta våra medlemmar. Vill du också bli sökbar? Du loggar in med samma uppgifter som till medlemssidorna.

SMILLA FRIVIKHOLM

Årets stämma och branschdag på Fotografiska engagerade många.

Tuana Fridén ny ordförande

Den 24 maj hölls årsstämma på Fotografiska i Stockholm. Stämman valde att inte gå på valberedningens förslag utan ett alternativt förslag som efter slutna rösterna fick majoriteten av rösterna. Tidigare vice ordförande Tuana Fridén valdes till ny ordförande och Paulina Holmgren avgick. Under fredagen och lördagen hölls sedan en mängd artist talks, samtal om AI och om yrkesundersökningen. Flera stipendier delades ut och fredagen avslutades med middag.

SOMMARSTÄNGT

KANSLIET HÅLLER stängt vecka 28–31. SFF:s juridiska rådgivning samt pris- och marknadsrådgivning håller stängt vecka 27–32. Företagsjuridiska rådgivningen genom Företagarna har sommaröppet.

RIKTLINJER FÖR UPPHANDLINGAR

UNDER FÖRSOMMAREN gjorde vi en enkät om erfarenheter från att ha deltagit i offentliga upphandlingar. Arbetet fortsätter under

försommaren med intervjuer och under hösten är ambitionen att börja arbeta fram riktlinjer för offentliga upphandlare. Projektet är ett samarbete med Svenska Tecknare med syfte att förbättra villkoren vid upphandlingar och Lisa Engström projektleder arbetet.

LÄR AV HISTORIEN

VÅR HISTORISKA REDAKTÖR Björn Axel Johansson skriver kontinuerligt på vår hemsida under fliken Fotohistoria. Bland annat om bygdefoto-

EDVIN LIND

Bygdebild från Småland.

grafi och senast om Sveriges allra tidigaste fotografiska rörelse som startades vintern 1841 i Stockholm.

FOTOBOKSPRISET ÅTERKALLADES

STYRELSEN FÖR Fotoförfattarna inom Svenska Fotografers Förbund beslöt under våren att återkalla Svenska Fotobokspriset 2023 för Cato Lein och hans bok *Northern Silence*. Anledningen är att flera bilder i hans prisbelönda bok *Northern Silence* inte var tagna av honom utan av Ernst Manker.

SFF:s företagarguide.

BLI BÄTTRE PÅ ATT DRIVA FÖRETAG

ÖVER 95 PROCENT AV våra medlemmar driver sin verksamhet i eget företag med allt vad det innebär. För att underlätta har vi samlat en massa nyttig information, goda råd och användbara länkar som vi hoppas kan vara ett stöd i företagandet. Företagarguiden är speciellt framtagen för yrkesverksamma inom fotografi. Den ska fungera som ett komplement till vår medlemsexklusiva juridiska rådgivning i företagarfrågor som vi tillhandahåller genom Företagarna.

HÖSTENS FRUKOST-FÖRELÄSNINGAR

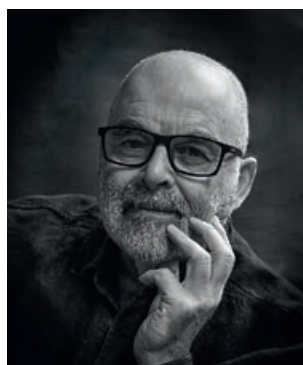
VAD KAN GÅ FEL när man livesänder? Vad är fotogrammetri och hur arbetar du i team med en journalist för att få fler jobb? Höstens frukostföreläsningar finns publicerade på hemsidan. Oftast sker de på tisdagsmorgnar klockan 9–10.

NYA MEDLEMMAR

Abraham Engemark, Järfälla; **Anders Eriksson**, Källered; **Anni Padian**, Ljungskile; **Besim Memisevic**, Kalmar; **Cajsa Borgström**, Gamleby; **Catarina Harling**, Ingarö; **Christine Tibratt**, Gislaved; **David Jansson**, Stockholm; **David Wreland**, Jönköping; **Eimi Thorén**, Örkel-ljunga; **Eric Bergensträhle**, Stockholm; **Esbjörn Lindberg**, Sandviken; **Frida-My Sund-**

qvist, Bromma; **Gloria Schiller Matovu**, Stockholm; **G. Rúnar Gudmundsson**, Boden; **Heléne Wikström**, Uppsala; **Hugo Salovaara**, Kungälv; **Jimmy Palm**, Lund; **Joakim Kröger**, Solna; **John Erenbo**, Malmö; **Jonas Björk**, Bunkeflostrand; **Karolina Ehrenpil**, Skärholmen; **Kristian Cederberg**, Öregrund; **Kristoffer Jansson**, Åkersberga; **Lars Andersson**, Sandviken; **Lena Nilsson**, Johanneshov; **Lena Willoch Forselius**, Gränna; **Linnéa Isaksson**, Överkalix; **Lisa Larsson**, Hägersten; **Lisa Raihle Rehbäck**, Stockholm; **Lisa Wikstrand**, Helsingborg; **Marcel Schlyter**, Malmö; **Mathilda Ahlbäck**, Helsingborg; **Mattias Backlund**, Solna; **Mehmet Yamanlar**, Förlöv; **Nils Sjöholm**, Malmö; **Philip Watz**, Lidingö; **Rania Rönttoft**, Sundsbruk; **Rebecka Barlach Almén**, Solna; **Sanna Adams-son**, Ljungbyhed; **Sanna Alsos**, Piteå; **Sara Winsnes**, Västervik; **Sebastian Dahlström**, Borås; **Susanne Snaar**, Stockholm; **Thomas Hansson**, Hässelby; **Ulrika Berggren Höglund**, Hudiksvall; **Vaneida Duarte**, Bottnaryd; **Victor Paredes**, Grebbestad.

HEJ MEDLEM!

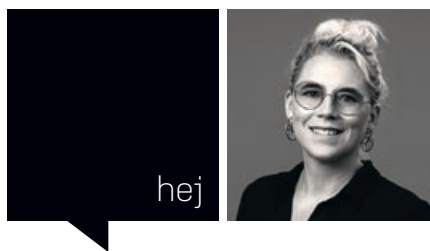

SJALVPORTRÄTT

Yamanlar vill gärna samarbeta.

Varför valde du att gå med i SFF, Mehmet Yamanlar?

– Fotografi har alltid varit en passion i mitt liv, men jag har mest haft fotografiska projekt vid sidan om. Först nu på senare år har jag valt att ha det som yrke. Jag valde att bli medlem i Svenska Fotografers Förbund, dels för att kunna få kontakt med andra, dels för att hitta möjligheter att samarbeta med andra. Och även för att kunna få ta del av den juridiska erfarenhet och den kunskap ett förbund har.

PAULINA HOLMGREN
AVGÅENDE
FÖRBUNDS-
ORDFÖRANDE

Prata om strukturer och bjud in till samtal

DET FINNS EN TIDSEPOK före #metoo och en tid efter. Vi som har varit och är verksamma inom fotografi kan nog märka en stor skillnad kring vad som anses vara visuellt ok och inte under dessa två olika epoker. Vi kan också se en förändring från att fotografi har varit ett mansdominerat yrke till ett yrke där kvinnor tar plats.

På sistone har samtalet om den manliga blicken inom fotografi lyfts på många sätt i bland annat sociala medier. Jag välkomnar den här »nya« debatten och jag är helt säkert på att vi är många som har berättelser från tiden före #metoo som fortfarande skaver. Berättelser som vi kanske valt att hålla för oss själva. Som förbund ska vi finnas till för hela yrkeskåren och vi kan ta ansvar i denna fråga på ett större övergripande plan. Vi kan lyfta frågan från individnivå och i stället prata om strukturer och bjuda in till samtal.

Jag var förstas en av de som skrev #metoo på min Facebook-status hösten 2017. Flera grupper och uppror för kvinnor inom kommunikation och även en specifik för fotografer (#exponerad) startade. Jag drog själv i gång ett projekt, där jag djupintervjuade och porträtterade kvinnor, som resulterade i utställningen *Cross the line – om modet att berätta*.

Jag kan bara uttala mig om det estetiska och hur det påverkar mig. Gränsen mellan vackert naket och rått och sexistiskt kan vara hårfin.

Jag utbildade mig för snart 30 år sedan, och min årskull på Fotoskolan i Gamleby var den första med 90 procent kvinnor och 10 procent män, i stället för tvärtom i klassen över oss och flera dessförinnan. Trots att det i mitten av 90-talet tydligt vände och blev allt fler kvinnor i yrket, var det fortfarande halvnakna tjejer i utmanande poser som fyllde fototidningarna. I samhället i stort möttes vi av reklam med kvinnor i opassande miljöer där höga klackar och bikini inte hör hemma. Som till exempel på motorhuven till en sportbil. Det var helt normalt. Ingen höjde det minsta på ögonbrynen. I dag skulle man inte publicera det som då fyllde uppslag efter uppslag. Vi lever i en ny tid och kontext och det som sedan hände hösten 2017 förändrade oss och världen ännu mer.

Helmut Newton livnärde sig på att fotografera nakna unga tjejer och var en hyllad provokatör inom modebranschen. Sexistiskt eller feministiskt? I hans bilder framstår kvinnan ofta som en dominant, stark superhjälte. Vad kvinnorna egentligen kände och upplevde har jag ingen aning om. Precis som jag kan se på fotografi, både inom konsten och reklamen, vet jag inte om eller för vad kvinnorna kan ha blivit utsatta. Jag kan bara uttala mig om det estetiska och hur det påverkar mig. Positivt eller negativt. Gränsen mellan vackert naket och rått och sexistiskt kan vara hårfin. Vi har alla olika upplevelser med oss i livet och det visuella påverkar oss olika. Det allra viktigaste är att vi inte fortsätter med tystnadskulturen kring vad vi själva har blivit utsatta för. Gräv fram skammen som skaver och lämna över den till förövaren där den faktiskt hör hemma. 📸

utställningar

■ GEORG SESSLER

Galleri Viken, Viken
Visas 21–26 juni

■ CATHARINA GOTBY

Visby domkyrka
Visas 6–12 juli

■ ERICH HÖRTNAGL

Galleri Hattlösa, Förslöv
27 juni–11 augusti

■ HATTE STIWENIUS

Stockholms stadsmuseum
Visas till den 25 augusti

■ HASHEM SHAKERI

Värmlands museum, Karlstad
Visas till den 25 augusti

■ JULIA LINDEMALM

Dunkers kulturhus, Helsingborg
Visas till den 27 oktober

■ ANDERS PETERSEN

Hasselblad Center, Göteborg
Visas till den 15 september

■ TUIJA LINDSTRÖM

Landskrona foto
Visas till den 28 juli

■ BENJAMIN NØRSKOV

Arbetets museum, Norrköping
Visas till den 1 september

■ JEFF COWEN

Fotografiska, Stockholm
Visas till den 8 september

■ LARS TUNBJÖRK

Borås konstmuseum
Visas till den 15 september

■ FRIDA MARKLUND

Abecita, Borås
Visas till den 6 oktober

■ LAIA ABRIL

Västerbottens museum
Visas till den 3 november

■ LENNART DUREHED

Vida konsthall, Öland
Visas 6 juli–30 september

ARVIDA BYSTRÖM

■ ARVIDA BYSTRÖM

Gulligt och obehagligt

Utställningen »Cut the cake« på Dunkers kulturhus visar nyproducerade verk, framför allt inom det som kallas »utvidgat fotografi« exempelvis AI-genererade fotocollage, 3D-skannade skulpturer och video. Arvida Byström leker som vanligt med sin tjejiga online-estetik. Hennes verk kan uppfattas som alltifrån gulliga till surrealistiska och obehagliga.

Dunkers kulturhus, Helsingborg | Visas till den 4 augusti

■ ELISABETH OHLSON

Abecita visar fotografen Elisabeth Ohlsons »Porträtt av en fotograf«, en av hennes hittills största utställningar med ett stort urval personliga porträtt från fotografens möten med kända och okända människor. Utställningen är resultatet av ett gediget och tråget arbete under mer än 40 år.

Abecita, Borås
Visas till den 6 oktober

ELISABETH OHLSON

■ NO 2/2024

Ansvarig utgivare

Jenny Morelli,
jenny.morelli@sfoto.se

Chefredaktör

Jenny Morelli

Art direction och layout

Anton Hull och Maria Loohufvud,
Pasadena Studio
hello@pasadenastudio.se

Korrektur

Maria Taubert

Redaktionsråd

Anna Henriksson,
Jonna Dagliden-Hunt och Ulf
Lundin.

Repro

Torndahl

Omslagsbild

Meli Petersson Ellafi

Bildbylines

Margareta
Bloom Sandebäck

Tryckeri

Trydells, Laholm

Hemsida

fotografisktidskrift.se

Redaktionsadress

Artillerigatan 6, 5 trappor
114 51 Stockholm

För icke beställt material
ansvaras ej.

Prenumeration

Martin Halldin 08-700 00 06
prenumeration@sfoto.se
450 kronor/helår
700 kronor/helår, utland
bankgiro 274-9075

Lösnummer kan beställas
från kansliet för 125 kronor
inklusive moms.

Vill du sälja Fotografisk Tidskrift som lösnummer?

ekonomitjanst@natverkstan.net

Annonser

annons@sfoto.se

Ägare

Svenska Fotografers
Förbund (SFF)
Artillerigatan 6
114 51 Stockholm
08-700 00 06
sff@sfoto.se
www.sfoto.se

ISSN 284-7035

Du som är medlem i SFF kan synas i vår tjänst *Sök Fotograf*.
Fredrik Rege är en av dem som bildköpare kan hitta!
Skapa en profil du med på sokfotograf.se

Vi har bett SFF-medlemmar att fånga tillfällen då det känns tryggt att vara försäkrad.

Fotografi: Emanuel Cederqvist

Under en period jobbade jag med att fotografera askträd. Detta ståtliga träd stod i en inhägnad med unga tjurar. Med både livet och utrustningen som insats lyckades jag få till en exponering, bara för att efteråt inse att trädet är en alm.

Du tar bilden. Vi tar hand om försäkringen.

Ring oss på 08-440 54 40 eller besök gefvert.se

Gefvert

En del av Söderberg & Partners